

COCAÏNE

Criminaliteitsbeeldanalyse 2012

Cocaïne

Criminaliteitsbeeldanalyse 2012

KLPD - Dienst Nationale Recherche

Uitgave

Korps landelijke politiediensten (KLPD)
Dienst Nationale Recherche
Postbus 11
3970 AA Driebergen

Woerden, maart 2012
Copyright © 2012 KLPD/DNR

Auteur

Franca van der Laan

Colofon

Vormgeving OSAGE / communicatie en ontwerp, Utrecht
Druk Thieme MediaCenter, Rotterdam

Copyright

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voorzover in deze uitgave nadrukkelijk anders is aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het KLPD.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en het KLPD geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Doelstelling	4
1.2	Onderzoeksvragen	5
1.3	Bronnen en onderzoeksmethoden	6
2	Ontwikkelingen op de cocaïnemarkt	9
2.1	Overzicht werkwijzen in 10 belangrijkste opsporingsonderzoeken	10
2.2	Productie	13
2.3	Handel	17
2.4	Transport	23
2.5	Opslag	26
2.6	Witwassen	27
3	Omvang	29
3.1	Consumptie	29
3.2	Productie	30
3.3	Smokkel naar Europa	32
4	Betrokkenen	36
4.1	Algemeen beeld	36
4.2	Belangrijkste cocaïnenetwerken	37
4.3	Onderlinge verhoudingen tussen cocaïneondernemers in Nederland	40
4.4	Geweld	41
4.5	Afscherming	42
5	Gevolgen voor de samenleving	44
6	Toekomstverwachtingen	47
6.1	Omvang	47
6.2	Werkwijze	47
6.3	Betrokkenen	48
6.4	Maatschappelijke gevolgen	48
7	Conclusie	49
	Literatuur	52

1

Inleiding

De Dienst Nationale Recherche (DNR) publiceert eens per vier jaar criminaliteitsbeeldanalyses (CBA's) op zijn aandachtsgebieden. In deze CBA's wordt op basis van een literatuuronderzoek en informatie van opsporingsinstanties en toezichthouders een landelijk beeld geschetst van de zware criminaliteit op ieder aandachtsgebied. De CBA's hebben een tweeledig doel. Enerzijds dienen zij als basis voor de strategievorming op de afzonderlijke aandachtsgebieden door het Landelijk Parket en de DNR. Anderzijds zijn het deelrapporten bij het Nationaal Dreigingsbeeld (NDB), op grond waarvan het College van Procureurs Generaal bepaalt welke aandachtsgebieden moeten worden geprioriteerd. De vorige CBA cocaïne verscheen in 2008. In 2010 is een tussentijdse monitor opgeleverd. De CBA Cocaïne 2012 zal vooral ingaan op ontwikkelingen en inzichten die nieuw zijn ten opzichte van deze eerder door de DNR uitgebrachte rapporten op dit aandachtsgebied. Eerdere bevindingen die nog altijd van toepassing zijn worden slechts samengevat met verwijzing naar eerder verschenen rapportages.

1.1 Doelstelling

Omdat deze CBA deel uit zal maken van het in 2012 te verschijnen Nationaal Dreigingsbeeld Georganiseerde Criminaliteit (NDB), is wat doelstelling en opzet betreft aansluiting gezocht bij het NDB.

Het doel van dit deelproject Cocaïne is het verkrijgen van inzicht in:

- de ontwikkeling van aard en omvang van criminele activiteiten die gerelateerd zijn aan het aandachtsgebied Cocaïne.
- de (samenwerkingsverbanden van) personen die zich met die activiteiten bezighouden of daarbij op een andere manier zijn betrokken,
- de maatschappelijke gevolgen, en
- de toekomstige ontwikkelingen van de aard, omvang en gevolgen,

ter ondersteuning

- van de aanpak van deze criminaliteit door publieke en private partijen en
- als bouwsteen voor het opstellen van het Nationaal dreigingsbeeld 2012.

1.2 Onderzoeksvragen

1. Hoe heeft de omvang van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld?

De omvang van aan Nederland gerelateerde zware criminaliteit op het gebied van cocaïnehandel en/of –smokkel wordt geschetst aan de hand van een inschatting van de omvang van de Nederlandse gebruikersmarkt en een beschrijving van de rol van Nederland als transitland. Daarnaast wordt een indicatie gegeven van aantallen opsporingsonderzoeken, dadergroepen, inbeslagnames en inbeslaggenomen hoeveelheden. Deze onderzoeksvraag wordt behandeld in hoofdstuk 2.

2. Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?

Centraal staan hier de wijze van organisatie en uitvoering van de criminele activiteiten. Het logistieke bedrijfsproces van cocaïnesmokkel en –handel wordt ten behoeve van het overzicht opgesplitst in de deelprocessen productie, handel, transport, opslag en het veilig stellen van de opbrengst. Daarbij zij opgemerkt dat deze deelprocessen in het traject van bronland tot eindbestemming (de gebruiker) meerdere keren kunnen plaatsvinden. Zo wordt dezelfde gram cocaïne voordat hij bij de eindgebruiker terechtkomt vaak meerdere keren verhandeld, getransporteerd en opgeslagen als onderdeel van steeds kleiner wordende partijen (van groothandel naar straatdealer). Ook kan op meerdere punten in het bedrijfsproces een vorm van productie plaatsvinden: de initiële productie van cocaïne uit cocabladeren of cocabase, en, in een latere fase, de productie van cocaïne uit vloeistoffen of andere materialen waarin het is getransporteerd om ontdekking te voorkomen en, ten slotte, het versnijden van de cocaïne met goedkopere stoffen. Deze CBA richt zich op de deelprocessen die op groothandelniveau een rol spelen en beperkt zich tot het beschrijven van ontwikkelingen die relevant zijn voor Nederland. Deze onderzoeksvraag wordt in hoofdstuk 3 beantwoord.

3. Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van personen respectievelijk criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?

Deze onderzoeksvraag wordt in hoofdstuk 4 beantwoord aan de hand van eerder verschenen CBA's over dit aandachtsgebied en het bestuderen van opsporingsdossiers van recente cocaïne-zaken. Naast het bestuderen van kenmerken van hoofdverdachten van cocaïnehandel en –smokkel zal ook aandacht worden besteed aan de rollen die worden vervuld door:

overheidsinstellingen, bedrijven en/of bedrijfstakken, vrije beroepsbeoefenaren zoals accountants, notarissen en advocaten en andere dienstverleners. Ook de aard van criminele subculturen en de aard van criminele samenwerking tussen (groepen) personen komen aan bod.

4. Wat zijn de gevolgen van het criminele verschijnsel voor de Nederlandse samenleving?

Deze vraag wordt behandeld in hoofdstuk 5. Van de tien belangrijkste opsporingsonderzoeken is gekeken welke maatschappelijke gevolgen de criminele activiteiten van de betreffende verdachten hebben. Daarnaast wordt beredeneerd welke maatschappelijke gevolgen voortvloeien uit de omvang van de cocaïnemarkt en het daarbij behorende criminele circuit.

5. Wat zijn de verwachtingen over omvang, werkwijze, betrokkenen en maatschappelijke gevolgen van het criminele verschijnsel in de komende jaren?

Deze vraag wordt beantwoord in hoofdstuk 6, door te reflecteren op de voorgaande hoofdstukken.

6. Welke aanknopingspunten levert het voorgaande op voor de keuze voor een strafrechtelijke aanpak, recherchestrategieën, bestuurlijke interventies en partners op het aandachtsgebied?

Deze vraag wordt beantwoord met behulp van een barrièremodel. In dit barrièremodel wordt het gehele logistieke proces rondom de invoer, handel en uitvoer van cocaïne in Nederland opgedeeld in deelprocessen. Per deelproces wordt gespecificeerd welke maatschappelijke partners in staat zijn om de criminele activiteiten te herkennen, tegen te houden of te bestrijden en welke strafrechtelijke, bestuurlijke of andere middelen en strategieën hierbij van toepassing zijn. Het maakt geen deel uit van deze CBA, maar wordt in een apart document aan de opdrachtgever verstrekt.

1.3 Bronnen en onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van opsporingsonderzoeken van met name de DNR uit de periode van 1 januari 2007 tot het moment van schrijven van dit rapport (oktober 2011). In totaal zijn 38 cocaïne zaken bestudeerd, inclusief rechtshulpverzoeken die voldoende zicht verschaffen op de gepleegde

criminele feiten en de plegers.¹ Niet in alle opsporingsonderzoeken van de DNR is dusdanig zicht verkregen op de criminele handelingen dat zij bruikbaar zijn voor deze CBA. Sommige onderzoeken zijn voortijdig stopgezet of opgegaan in een ander onderzoek. Naast de opsporingsonderzoeken van de DNR is een beperkt aantal zaken van overige opsporingsdiensten bestudeerd. Om relevante regionale opsporingsonderzoeken te selecteren is de auteur te rade gegaan bij het Flexibele Informatie- en Expertiseteam Georganiseerde Criminaliteit (FIET GC) van de DNR, dat contacten onderhoudt met meerdere regiokorpsen en met de Douane en Koninklijke Marechaussee (KMar). Het FIET GC wisselt intensief informatie uit met het HARC-team (Hit and Run Cocaine) Rotterdamse Haven; een team bestaande uit Douane, KMar en KLPD. Van de bovengenoemde 38 bestudeerde opsporingsonderzoeken zijn 34 opsporingsonderzoeken (mede) uitgevoerd door de DNR. Vaak gebeurde dit in samenwerking met het HARC-team Rotterdam en in sommige gevallen met buitenlandse opsporingsdiensten als de Britse Serious and Organised Crime Agency (SOCA), de Belgische Federale politie, of Zuid-Amerikaanse politiediensten. Naast de DNR-zaken is een onderzoek van de FIOD-ECD bestudeerd, een onderzoek van het HARC-team Schiphol, en twee regionale onderzoeken. De opsporingsonderzoeken die voor deze CBA zijn bestudeerd hebben allen een codenaam gekregen, bestaand uit het jaar waarin de belangrijkste onderzoeksbevindingen zijn gedaan (inbeslagnames, aanhoudingen) gevolgd door een letter, bijvoorbeeld 2008A.

De opsporingsonderzoeken zijn geanalyseerd met behulp van een aandachtspuntenlijst waarin de onderzoeksvragen nader zijn uitgewerkt. Onderzoeken die zicht bieden op dezelfde hoofdverdachten zijn samen als één geheel geanalyseerd. Dit om te voorkomen dat dezelfde criminele netwerken met dezelfde manier van opereren onevenredig vertegenwoordigd zouden zijn in deze CBA. De opsporingsonderzoeken zijn bestudeerd aan de hand van de processen-verbaal (pv's) die een overzicht bevatten van de ten laste gelegde criminele feiten en de verschillende aangeklaagde verdachten. Ook is gebruik gemaakt van wekelijkse overzichten van ontwikkelingen binnen de onderzoeken.

Voor het bestuderen van enkele zaken is gebruik gemaakt van analyses die door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie

¹ Niet alle cocaïneonderzoeken van de DNR zijn dus bestudeerd. Buitenlandse rechtshulpverzoeken zijn in deze monitor onderbelicht, omdat ze vaak weinig zicht bieden op de criminele activiteiten. In de loop van het onderzoek voor deze monitor bleek dat een viertal onderzoeken ten onrechte niet is bekeken. Deze onderzoeken stonden per 2009 nog als lopende zaken aangemerkt in de administratie van de DNR, terwijl de dossiers al waren ingezonden. Toegang tot de betreffende onderzoeksdossiers kon niet op tijd gerealiseerd worden.

van Veiligheid en Justitie (WODC) ter beschikking zijn gesteld. In het kader van de nog te verschijnen vierde Monitor Georganiseerde Criminaliteit heeft het WODC een aantal afgesloten opsporingsonderzoeken naar cocaïnehandel uitgebreid geanalyseerd.

Naast de opsporingsonderzoeken zijn voor dit rapport ook andere informatie-producten bestudeerd, zoals analyses van het FIET GC dat als taak heeft om een actueel beeld te hebben van de belangrijkste spelers op de Nederlandse cocaïnemarkt. Ook is aandacht besteed aan CSV-beschrijvingen (beschrijvingen van Criminele Samenwerkingsverbanden) die regiokorpsen en andere opsporingsdiensten jaarlijks opstellen ten behoeve van de CSV-manager van het KLPD. Over het jaar 2010 hebben de regiokorpsen in totaal 197 csv's beschreven en aangeleverd die zijn ingekeken voor deze CBA. Uit deze bestudering bleek dat de regiokorpsen de csv's op sterk verschillende manieren invullen. Het merendeel van de zaken betreft lokale dealers die soms een kleinschalige importlijn runnen, bijvoorbeeld met behulp van bolletjesslikkers (junks met schulden bij dealers) en postpakketten. Deze informatie biedt een interessante inzicht in de Nederlandse cocaïnemarkt, maar is veelal niet relevant voor deze CBA, aangezien die zich op de groothandel richt. Een groter, methodologisch probleem van de CSV-manager is dat in de meeste gevallen niet duidelijk wordt op welk type bronnen de csv-beschrijvingen zijn gebaseerd. In verschillende gevallen lijkt het om CIE-informatie te gaan, hetgeen de controleerbaarheid van de informatie beperkt maakt. Ten slotte konden aan de CSV-manager enkel geanonimiseerde gegevens worden ontleend, waardoor het niet mogelijk was vast te stellen of er overlap bestond met misdaadondernemers die in de bestudeerde opsporingsonderzoeken naar voren komen. Om deze redenen is besloten geen gebruik te maken van informatie uit de CSV-manager.

Wel is gebruik gemaakt van strategiedocumenten en eerdere CBA's, van fenomeenstudies (bijvoorbeeld over cocaïnewaterrijen) en bestuurlijke rapportages (bijvoorbeeld over de handel in versnijdingsmiddelen) die de DNR in de onderzoeksperiode heeft afgerond. De afgelopen twee jaar zijn enkele deelaspecten van het aandachtsgebied uitgezet als onderzoekopdracht voor studenten recherchekunde die bij de DNR in dienst zijn, zoals de rol van bepaalde legale branches in de internationale smokkel. Naast onderzoeks-producten van de DNR zijn openbare en vertrouwelijke rapporten van internationale organisaties geraadpleegd (zoals van het UNODC, Europol en het EMCDDA) en politierapporten uit voor Nederland relevante landen, zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

2

Ontwikkelingen op de cocaïnemarkt

Het criminele bedrijfsproces van cocaïnehandel kan theoretisch in de volgende deelprocessen worden opgesplitst.

- 1) Productie
- 2) Handel
- 3) Transport
- 4) Opslag
- 5) Veilig stellen opbrengst

De deelprocessen kunnen in het traject van bronland tot eindbestemming (de gebruiker) meerdere keren plaatsvinden. Zo wordt dezelfde gram cocaïne voordat hij bij de eindgebruiker terechtkomt vaak meerdere keren verhandeld, getransporteerd en opgeslagen als onderdeel van steeds kleiner wordende partijen (van groothandel naar straatdealer). Ook kan op meerdere punten in het bedrijfsproces een vorm van productie plaatsvinden: de initiële productie van cocaïne uit cocabladeren of cocabase, en, in een latere fase, de productie van cocaïne uit vloeistoffen of andere materialen waarin het is getransporteerd om ontdekking te voorkomen en, ten slotte, het versnijden van de cocaïne met goedkopere stoffen. In de verschillende deelprocessen kunnen meerdere criminele samenwerkingsverbanden een (leidende of ondersteunende) rol spelen.

Dit hoofdstuk is, behalve op openbare bronnen en bestaande politierapporten, gebaseerd op de 39 bestudeerde opsporingsonderzoeken. In de paragrafen die de verschillende deelprocessen behandelen wordt een algemeen beeld geschetst van de verschillende werkwijzen die in deze onderzoeken naar voren komen. Daarbij krijgt een selectie van tien opsporingsonderzoeken wat meer aandacht. Dit betreft de criminele netwerken die het meest belangrijk zijn in de zin dat de verdachten de grootste hoeveelheden cocaïne smokkelden, of poogden te smokkelen, met toevoeging van enkele zaken waarin verdachten een dominante rol innemen binnen het criminele milieu rondom de cocaïnehandel. Voor het overzicht worden in paragraaf 2.1 eerst deze opsporingsonderzoeken elk kort besproken. In de navolgende paragrafen komt telkens een deelproces aan de orde.

2.1 Overzicht werkwijzen in 10 belangrijkste opsporingsonderzoeken

2008C Criminele organisatie rondom een Colombiaanse man die al vanaf de vroege jaren negentig op jonge leeftijd betrokken was bij cocaïnesmokkel naar Europa. Partijen waar deze man mee in verband wordt gebracht variëren van enkele honderden tot enkele duizenden kilo's en worden veelal goed verstoopt vervoerd per zeecontainers, met variërende dekladingen, waaronder fruit en grote machines. De hoofdpersoon heeft lange tijd Nederland als uitvalsbasis gehad en opereert tegenwoordig vanuit Ecuador, waar ook de zendingen op de boot gaan. Maakt gebruik van Nederlanders voor het organiseren van de aankomst en distributie van partijen en van een groot aantal legale bedrijven voor het witwassen van zijn verdiensten. Een deel van zijn bezit bevindt zich vermoedelijk in Nederlandse bedrijven.

2008E Al wat oudere Nederlandse crimineel met, zo lijkt het, een behoorlijk aanzien binnen de Nederlandse georganiseerde criminaliteit. Importeerde tot enkele jaren geleden cocaïne rechtstreeks vanuit Colombia. In onderzoek 2008E fungeren Brazilië en Venezuela als vertrekland voor cocaïne-transporten. In Brazilië is een Nederlander verantwoordelijk voor een cocaïneopslag waar een partij van meer dan 2.000 kilo cocaïne is aangetroffen en in beslag genomen. Afgaande op administratie van eerdere verzendingen met dezelfde deklading als deze inbeslaggenomen partij, is vermoedelijk een kleine 6.000 kilo cocaïne getransporteerd vanuit deze opslag. Naast deze Braziliaanse route vindt cocaïnesmokkel plaats in samenwerking met Italianen, gerelateerd aan de Camorra en 'Ndrangheta, vanuit Venezuela via Afrika naar Antwerpen. De Nederlander beschikt over goede contacten in Afrika. Onduidelijk is of zijn rol zich beperkt tot intermediair tussen criminele contacten of dat hij zelf ook een belang heeft in de te smokkelen cocaïne. De Nederlandse hoofdverdachte is gedurende zijn criminele carrière verschillende keren gedetineerd geweest. Nadat hij voor de laatste keer vrijkwam is hij in het kader van zijn reclassering gaan werken bij een malafide vastgoedbedrijf. Dit bedrijf verschafte hem de schijn van een legaal inkomen – hij stond op de loonlijst, maar ontving geen loon – en fungeerde als criminele ontmoetingsplaats en faciliterend bedrijf voor zaken als woonruimte en werkgeversverklaringen voor de hoofdverdachte zelf en zijn criminele contacten.

2009A Hierin beperkten de Antilliaans-Nederlandse verdachten die deels vanuit Nederland opereerden zich tot de smokkel van grote partijen cocaïne tussen verschillende Zuid-Amerikaanse landen en West-Afrika. Mogelijk werd

het risico op onderschepping bij smokkel naar Europa te groot geacht. De cocaïne werd onder meer in schepen getransporteerd met behulp van geprepareerde zeecontainers. Verdachten beschikten over verschillende bedrijven om de schijn van een legaal inkomen te verschaffen en voor het witwassen van hun criminele verdiensten. De investeringen lopen in de vele miljoenen en de verdachten hebben veel bezittingen, waaronder schepen, onroerend goed en grond op de Antillen, meerdere dure auto's en dure horloges.

2009B Deze criminele groep werd geleid door een Nederlander en was verantwoordelijk voor de smokkel van verschillende grote partijen cocaïne en hasj. Een deel van de drugs komt rechtstreeks uit Panama naar Antwerpen en andere partijen komen uit Afrika richting Nederland. De deklading van een deel van de transporten is fruit. Er werden verschillende proefzendingen ananas verstuurd met als (papieren) eindbestemming een voor dit doeleinde opgezet bedrijf in Tsjechië.

2010A Hierin was zicht op een continue stroom van cocaïne; grote partijen via Antwerpen en kleinere partijen via Schiphol, waarbij gebruik wordt gemaakt van bergplaatsen in vliegtuigen, postzakken en via bagage. De Surinaamse criminele groep heeft al sinds de jaren negentig goede facilitaire contacten op de luchthavens van Curaçao en Sint-Maarten. Op Schiphol werkt een tussenpersoon die contacten heeft met medewerkers van de bagageruimte. Ook worden vermoedelijk stewardessen ingezet voor cocaïne-transporten. In Antwerpen zijn contacten met Filipijnse bootmensen, met Albanezen en Grieken die partijen van schepen kunnen afhalen en met havencoördinatoren en mensen van de douane. In de haven van Rotterdam vinden initiatieven plaats om een soortgelijke logistieke structuur op te zetten. Behalve met grootschalige en voortdurende invoer van cocaïne, houdt de groep zich ook bezig met de handel op lokaal niveau; leden van de groep versnijden de drugs in huislaboratoria en verkopen partijen van rond 1 kilogram door aan lokale dealers in Nederland.

2010D Dit onderzoek biedt zicht op voorbereidingshandelingen voor een transport van 2.500 kilo cocaïne dat met een oud, voor dit doel aangeschaft verkeersvliegtuig naar een kleine luchthaven in België moet. Om dit te organiseren onderhoudt de groep contacten met vooraanstaande Surinaamse criminelen en met corrupte personen die werkzaam zijn bij het vliegveld in België. Daarnaast vertrekt er een partij cocaïne per boot van Venezuela naar Nederland. Ten slotte is er in de haven van Antwerpen een zogeheten rip-off partij in beslag genomen: twee sporttassen, elk gevuld met 25 kilo cocaïne lagen in een container op en schip.

2011A De groep rondom twee half-Nederlandse broers is al lange tijd actief met het importeren van cocaïne. Dit gebeurt op verschillende manieren en het opsporingsteam kreeg binnen korte tijd zicht op vijf verschillende transporten die werden georganiseerd. Dit gebeurde middels verschillende modi operandi: in zeecontainers met als deklading bevroren vis of groente en middels de rip-off methode (sporttassen die los in een zeecontainer liggen). Vertrekhavens van transporten bevinden zich onder meer in Colombia en Panama en als havens van aankomst fungeren Rotterdam en Antwerpen. Naast cocaïne organiseert de groep ook hasjtransporten en mogelijk is er betrokkenheid bij heroïnesmokkel.

2011C Betreft een onderzoek naar een Colombiaanse organisatie die vanuit Ecuador opereert om grote partijen cocaïne naar Europa te smokkelen. De groep beschikt volgens intelligence in Ecuador over een grote voorraad cocaïne die gefaseerd gesmokkeld moet worden. In Europa opereert de organisatie met name in Spanje en Nederland. In Ecuador werd een voorraad van 1.200 kilo in beslag genomen waarbij verschillende verdachten werden aangehouden.

2011D Betreft een onderzoek waarin een enkel transport wordt waargenomen, maar wel van een grote partij, 1.200 kilo cocaïne. De drugs worden door twee Marokkaanse broers gekocht van een Colombiaan en vervolgens voeren vier Nederlandse mannen het transport uit dat per motorjacht vanuit een eiland voor de kust van Venezuela via Engeland naar Nederland moet gaan. De cocaïne is ingenieus ingebouwd onder het zwemdek van het jacht.

2011F Onderzoek naar Colombiaans-Nederlandse familie die transporten naar Zuid-Amerika organiseert van geld afkomstig uit cocaïnehandel. In het onderzoek is zicht verkregen op een aantal transporten van bankbiljetten in grote coupures in geprepareerde koffers. Deze werden in geprepareerde koffers aan geldkoeriers meegegeven die ze via Europese luchthavens naar Zuid-Amerika brachten. Een aantal van deze transporten zijn onderschept. Uitgaande van een kiloprijs van 35.000 euro voor cocaïne heeft de witwasorganisatie op deze manier minimaal de tegenwaarde van 1.438 kilo cocaine witgewassen. Uit aangetroffen administratie blijkt namelijk dat in de periode van oktober 2009 tot maart 2011 in totaal meer dan 50 miljoen euro werd ontvangen door de organisatie, waarvan een groot deel is gesmokkeld. Er zijn indicaties dat een deel van de opbrengsten uit eigen verkoop van kilo's cocaïne afkomstig was. Bij huiszoekingen bleek dat het contante geld vrij openlijk aanwezig was in de woningen van verdachten

2.2 Productie

2.2.1 Initiële productie

De initiële productie van cocaïne bestaat uit het verbouwen van de cocabladeren en het extraheren van cocaïne uit deze cocabladeren. Zowel het verbouwen als het extraheren vindt vooral plaats in Colombia, Peru en Bolivia. Het vervaardigen van de tussenproducten cocapasta en cocabase gebeurt in laboratoria en vindt veelal in de bronlanden plaats.² In de Verenigde Staten is het overgrote deel van de cocaïne afkomstig uit Colombia. In Europa lijkt de cocaïne uit zowel Peru als Bolivia en Colombia afkomstig te zijn.³

Volgens de Flexibel Inzetbare Liaison Officer (FILO) voor Sub-Sahara Afrika geven recente UNODC-rapporten aan dat er momenteel meer cocaïne geproduceerd wordt in de zuidelijke Andes (Peru/Bolivia) dan in de noordelijke Andes. Een deel van de labs in de zuidelijke Andes zouden zich bevinden in de laaglandgebieden van Peru en Bolivia. Met name vanuit Bolivia zou dit kunnen leiden tot een nieuwe smokkelroute, waarbij zuidelijk Brazilië, Paraguay, Uruguay en Argentinië als vertrekpunt fungeren. In zuidelijk Afrika zijn hiervan reeds enkele gevallen bekend.⁴

De door de DNR afgeronde onderzoeken bieden geen zicht op de plaats waar en door wie de initiële productie van cocaïne plaatsvond. Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) zal in 2012 starten met een verkennend onderzoek naar de herkomst van in Nederland inbeslaggenomen partijen cocaïne.

2.2.2 Cocainewasserijen

Om ontdekking van partijen cocaïne tijdens opslag of transport te voorkomen kan het worden 'verstoppt' door het te vermengen met een andere stof. Uit vondsten die in het verleden zijn gedaan, blijkt dat hiervoor velerlei stoffen worden gebruikt, bijvoorbeeld koffie, cacao of wijn. Ook vaste materialen kunnen met opgeloste cocaïne worden geïmpregneerd, bijvoorbeeld kleding of karton. Een uiterst ingenieuze verstopmethode is het verwerken van cocaïne in

² KLPD, 2007, pp. 34-39.

³ UNODC, 2011, pp. 106-107. In Amerika wordt van veel inbeslaggenomen cocaïne de chemische samenstelling geanalyseerd om de herkomst te bepalen. In Europa gebeurt dit vooral nog mondjesmaat. De hier geciteerde gegevens over de herkomst van cocaïne zijn gebaseerd op een gering aantal geanalyseerde monsters van inbeslaggenomen partijen.

⁴ Gesprek gevoerd op 17 april 2012.

een kunststof waar vervolgens een voorwerp van wordt gefabriceerd, bijvoorbeeld een koffer of een tentzeil. Behalve dat cocaïne voor het oog kan worden verstoep is het ook mogelijk om het chemisch dusdanig te maskeren dat de gebruikelijke drugstesten niet meer reageren.

Als cocaïne is vermengd met of verwerkt in een andere stof, moet het uiteindelijk na het transport worden teruggewonnen. De plaats waar dit gebeurt wordt wel een cokewasserij of secundair extractielaboratorium genoemd. Met name in 2007 is in Nederland een behoorlijk aantal cocaïnewaterijen ontdekt, veelal bij toeval. Ook waren de toen ontdekte cocaïnewaterijen groter en professioneler opgezet dan voorheen. Daarna is er een tijdlang weinig informatie beschikbaar over nieuwe waterijen. Wel waren er indicaties dat er nog altijd cocaïne werd gewassen. Zo werden bijvoorbeeld dumpingen van grote hoeveelheden chemicaliën aangetroffen en werd er cocaïne in beslag genomen die vermengd was met andere stoffen. In 2011 zijn weer enkele grote laboratoria ontdekt.

Tabel 1

Overzicht in Nederland ontdekte cocaïnewaterijen 2003-2008						
Jaar	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aantal waterijen	3	1	5	4	10	5

Bron: DNR

De cocaïnewaterij met de grootste productiecapaciteit werd aangetroffen in een opsporingsonderzoek van het HARC-team Rotterdam (2008). In dit onderzoek kwam informatie naar voren over een container met kunststof granulaat (snippers) die onderweg was uit Colombia. De zending werd in Colombia onderschept waarbij cocaïne in het granulaat is aangetroffen. Na analyse blijken er in een jaar tijd acht eerdere zendingen granulaat naar Nederland te zijn geweest waarbij dezelfde (rechts-) personen betrokken waren. Daarbij hebben mogelijk één of meerdere zendingen als proefzending gediend. Het sterke vermoeden bestaat dat meerdere zendingen elk zo'n 1.500 kilo cocaïne hebben bevat. De ontvanger van het granulaat in Nederland heeft in de periode voorafgaand aan het opsporingsonderzoek verschillende bedrijven overgenomen waar verwerking van plastic afval plaatsvond. Na het ontmantelen van een cocaïnewaterij in één van deze bedrijven, zijn er bij de overige bedrijven geen zendingen granulaat meer binnengekomen.

Naast deze zaak zijn nog enkele cocaïnewaterijen aangetroffen met een productiecapaciteit van meer dan 100 kilo cocaïne. In de regel worden echter

kleinere opstellingen aangetroffen in woonhuizen van verdachten van cocaïnehandel. De opstellingen vertonen vaak opvallende gelijkenis met eenvoudige primaire cocaïne laboratoria zoals die in de bronlanden worden aangetroffen; een vat, een stamper, een slang om de vloeistoffen over te pompen en relatief gemakkelijk verkrijgbare chemicaliën. Vaak zijn de personen die de cocaïne in Nederland terugwinnen van Colombiaanse afkomst, hoewel de wastechnieken de laatste tijd in bredere kring bekend lijken te raken. De grotere laboratoria in loodsen en op bedrijfslocaties bleken veelal te zijn opgezet en gerund door Nederlandse hoofdverdachten, maar ook hier werd gebruik gemaakt van Colombiaanse wassers of voormannen. De grotere wasserijen hadden een projectmatig karakter, waarbij de wasserij werd opgezet zodra er een grote partij te wassen cocaïne was ingevoerd. Personeel werd in sommige gevallen ingevlogen vanuit Zuid-Amerika. Nadat de partij was gewassen, werd de cocaïne in kiloblokken geperst en al dan niet voorzien van een logo, waarna de wasserij kon worden opgeheven.

2.2.3 Versnijden

Uit onderzoek van het Trimbosinstituut en het Nederlands Forensisch Instituut blijkt dat het merendeel van de in Nederland aangetroffen cocaïne wordt versneden. Dit geldt overigens ook voor heroïne. Drugshandelaren kunnen hun winst bij (door-)verkoop vergroten door het volume te vermeerderen met een goedkopere stof. In veel gevallen worden hiervoor farmaceutische stoffen gebruikt die de werking van cocaïne op de één of andere manier benaderen, of die een grote optische gelijkenis vertonen. Het voorhanden hebben van versnijdingsmiddelen 'als men weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat zij bestemd zijn voor het plegen van' misdrijven in het kader van artikel 10 van de Opiumwet is strafbaar gesteld onder artikel 10A van de Opiumwet.

De puurheid van eindgebruikershoeveelheden cocaïne in Nederland schommelt rond de 50%. In 2010 werd in 64% van de bij het Trimbos Instituut aangeboden cocaïnemonsters het middel levamisol aangetroffen, een sterke stijging ten opzichte van de jaren daarvoor. Ook in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Engeland worden concentraties levamisol aangetroffen in de cocaïne. Het vermoeden bestaat dat dit middel, dat in het reguliere circuit als ontwormingsmiddel voor dieren wordt gebruikt, al in Zuid-Amerika wordt toegevoegd. De afgelopen jaren was fenacetine in Nederland een veel gebruikt versnijdingsmiddel, een aan paracetamol verwante pijnstiller die vanwege kwalijke bijwerkingen in Nederland sinds de jaren '80 geen geregistreerd medicijn meer is.

In 2010 werd het aangetroffen in een kwart van de door Trimbos geanalyseerde monsters, een daling ten opzichte van de jaren ervoor.⁵

Het Nederlandse Trimbos Instituut onderzoekt alleen monsters van drugs die bestemd zijn voor eindgebruikers. Daarmee blijft onduidelijk in welke fase of fasen van het handelstraject de cocaïne is versneden. Binnen een in 2010 opgestart Europees project wordt onderzocht in hoeverre het haalbaar en wenselijk is om een Europese databank aan te leggen met de chemische profielen van inbeslagnames van cocaïne en heroïne. Dit EDPS (European Drug Profiling System) kan een mogelijkheid bieden om te onderzoeken op welke momenten in het handelstraject van cocaïne de drugs versneden worden.

Vergeleken met Nederland is de zuiverheid van cocaïne op de gebruikersmarkt in het Verenigd Koninkrijk veel lager. Op zijn website publiceert de Britse SOCA met regelmaat resultaten van forensisch onderzoek naar cocaïne op de Britse markt. Uit een publicatie van 2010 blijkt dat de puurheid van cocaïne bij binnenkomst in het Verenigd Koninkrijk rond de 75 procent ligt. Daarna wordt het sterk versneden, tot een gemiddelde puurheid van 21% op lokaal dealerniveau (met handelseenheden van 25 tot 100 gram). Dit doet vermoeden dat de eindgebruiker uiteindelijk een wit poeder koopt waarin de concentratie cocaïne rond de 10% zal liggen. Het ook in Engeland veel aangetroffen versnijdingsmiddel levamisol bevindt zich al in de drugs op het moment dat deze het land binnenkomen. Daarna wordt met name benzocaïne, een lokaal verdovingsmiddel dat bijvoorbeeld in medische zalven of hoesttabletten wordt gebruikt, toegevoegd.⁶ In Nederlandse cocaïnemonsters wordt benzocaïne zelden aangetroffen.

Voor de SOCA in het Verenigd Koninkrijk is het opsporen en in beslag nemen van versnijdingsmiddelen een prioriteit. De afgelopen jaren hebben in Engeland ongeveer 70 opsporingsonderzoeken plaatsgevonden die zich hierop richtten. Waar in Nederland veelgebruikte versnijdingsmiddelen nog relatief eenvoudig verkrijgbaar zijn bij legale farmaceutische bedrijven, is de handel in Engeland grotendeels ondergronds gegaan. Zo worden de gebruikte stoffen bijvoorbeeld verpakt in grote zakken met als opschrift 'speelzand'. Er zijn indicaties dat een deel van de naar Engeland gesmokkelde versnijdingsmiddelen afkomstig is uit Nederland.

⁵ Trimbos, 2011, pp. 82-83

⁶ Soca, 2010, Project Endorse Cocaine, geraadpleegd via www.soca.gov.uk/threats/drugs/forensic-intelligence, d.d. 10-12-2011.

Voor deze CBA zijn twee opsporingsonderzoeken bestudeerd waarin de handel in versnijdingsmiddelen centraal stond. Deze onderzoeken zijn voortgevloeid uit het project Hit and Run Paracetamol (HARP), dat in 2007 bij de DNR is opgestart. Het doel van dit project was om via reguliere leveranciers van grondstoffen zicht te krijgen op de handel in versnijdingsmiddelen voor heroïne en cocaïne. De verwachting was dat via de versnijdingsmiddelenhandel zicht zou ontstaan op criminele organisaties die actief waren in de verdovende middelenhandel zelf. Deze theorie is in de bestudeerde opsporingsonderzoeken echter niet bewaarheid geworden. Via de handelaren in versnijdingsmiddelen kwamen althans geen groothandelaren in beeld, eerder tussenhandelaren en dealers. De criminele groepen bleken zich exclusief bezig te houden met de inkoop en verkoop van versnijdingsmiddelen, waarbij werd geleverd aan lokale groothandelaren, ofwel tussenhandelaren op de Nederlandse cocaïnemarkt. In één onderzoek werd een tabakszaak gebruikt als afzetkanaal voor de versnijdingsmiddelen. Ook werd daar allerlei hardware verkocht waarmee verschillende hoeveelheden cocaïne kunnen worden versneden. De onderzoeken brachten dus geen grote drugsimporteurs in beeld, maar is gebleken dat degenen die in versnijdingsmiddelen handelden zelf in staat waren om grote criminele winsten te genereren.

Het versnijden van cocaïne kwam ook naar voren in verschillende van de voor deze CBA bestudeerde opsporingsonderzoeken. Zo hield de Surinaamse criminele groep uit onderzoek 2010A zich behalve met grootschalige import van cocaïne ook bezig met de tussenhandel. Om de winst te vermeerderen waren enkele hoofdverdachten zelf actief met het versnijden van tientallen kilo's cocaïne, zo bleek ten tijde van de aanhoudingen.

2.3 Handel

In voorgaande criminaliteitsbeeldanalyses over cocaïne ligt het accent op de organisatie van de smokkel en niet zozeer op de organisatie van de handel. Vragen die van belang zijn om zicht te krijgen op de organisatie van de handel, gaan over de manier waarop vraag en aanbod elkaar ontmoeten, wie er in de verschillende handels- en transportfasen eigenaar is van de handelswaar, wie de risico's draagt voor opslag en transport en de mate waarin de cocaïnehandel verweven is met andere, al dan niet reguliere handelsstromen.

Verschiedende opsporingsonderzoeken die voor deze CBA zijn bestudeerd, laten zien hoe moeilijk het is om dergelijke vragen te beantwoorden. In veel onderzoeken blijft bijvoorbeeld ongewis wie tijdens het transport de eigenaar is van

een partij. Zijn de geadresseerden van partijen afnemers, of zijn zij slechts afhandelaars van de smokkel, in dienst van de verzenders? Hetzelfde geldt voor verscheperen, zijn zij slechts faciliterend of zetten zij transportlijnen op voor cocaïne die zij zelf hebben aangekocht? Informatie over financiering van partijen, eigenaarschap en risicoverdeling is vaak niet nodig voor de rechtsgang, en niet eenvoudig om sluitend bewezen te krijgen. Voor de veroordeling van betrokkenheid bij een smokkeltraject volstaat het doorgaans om aan te tonen dat iemand meehielp bij het organiseren van de smokkel.

In de volgende paragrafen komen prijzen van cocaïne aan de orde, de manier waarop handelstrajecten worden opgezet en ten slotte de operationele reikwijdte van de bestudeerde criminele netwerken, ofwel de vraag op welke niveaus van de cocaïnemarkt zij zich begeven.

2.3.1 Prijzen

In verschillende opsporingsonderzoeken die voor deze CBA zijn bestudeerd worden prijzen genomen voor kilo's of partijen cocaïne. Vaak is deze informatie afkomstig uit onderschept telefoonverkeer tussen verdachten. Het moeilijke is dat in veel gevallen de context ontbreekt: er wordt wel een prijs genoemd, maar onduidelijk blijft of daar bijvoorbeeld de kosten en het risico van het transport bij is inbegrepen. Vaak is uit tapgesprekken ook niet op te maken in welke valuta de prijsafsprake wordt gemaakt. Ook is niet altijd duidelijk wat de afnamehoeveelheid is: aannemelijk is dat bij 'bestelling' van 100 kilo cocaïne de kiloprijs lager zal liggen dan bij de aankoop van 30 kilo. Hieronder volgt een overzicht van groothandelsprijzen in voor Nederland relevante landen, gebaseerd op gegevens van de UNODC en uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken.

Prijs in de bronlanden

Volgens het World Drug Report van de UNODC ligt de prijs voor een kilo cocaïne in Peru, Bolivia en Colombia gemiddeld op ongeveer 2.200 Amerikaanse Dollar.⁷

Prijs in Suriname

Uit een al wat ouder opsporingsonderzoek van de DNR blijkt dat de prijs voor 100 kilo eersteklas cocaïne in Suriname 3.600 dollar is. Als de koper het naar Nederland getransporteerd wil hebben, dan kost dezelfde cocaïne ongeveer

⁷ UNODC, 2011, p. 111

20.000 dollar per kilo. Aangenomen mag worden dat deze prijsstijging veroorzaakt wordt doordat de leverancier in dit geval de risico's van het transport draagt. Door verdachten van een onderzoek dat in 2008 door de DNR is afgerond wordt voor 20 kilo cocaïne in Suriname 4.500 euro of dollar betaald.

Prijs in West-Afrika

In onderzoek 2009A neemt de Antilliaans-Nederlandse criminele organisatie met name het transport tussen Zuid-Amerika en West-Afrika voor haar rekening. Europese kopers zijn veelal zelf verantwoordelijk voor het transport van West-Afrika naar Europa. De kiloprijs voor groothandelhoeveelheden ligt in deze zaak in West-Afrika tussen de 9.000 en 11.000 euro. In de tekst van een buitenlands rechtshulpverzoek in de zaak 2008E staat dat de betreffende drugsorganisatie in Togo 13.500 dollar voor een kilo moet betalen, bij afname van ongeveer 2.000 kilo.

Groothandelsprijs in Nederland

In 2008 was de door Nederland aan het UNODC gemelde groothandelsprijs voor cocaïne 46.693 Amerikaanse Dollar per kilo, volgens de huidige koers is dat 35.784 Euro. Deze melding is echter een gemiddelde van een gering aantal prijsindicaties uit al wat oudere opsporingsonderzoeken. In een onderzoek uit 2010 werd een partij van 2 kilo in Nederland verkocht voor 30.000 euro per kilo. De kwaliteit was volgens de verkoper acceptabel, maar niet perfect. In een opsporingsonderzoek uit 2008 wordt een bedrag genoemd van 32.500 euro per kilo voor cocaïne die in Nederland aan een Engelsman geleverd wordt. Een Surinaamse groep die in 2008 cocaïne naar Nederland smokkelt, hanteert in Europa prijzen die variëren tussen de 27.000 en 35.000 euro per kilo. De hoofdverdachte van een drugsonderzoek uit 2009, waarbij omvangrijke partijen worden gesmokkeld zegt in een onderschept gesprek met een handlanger dat hij voor een kilo cocaïne 2.200 euro moet betalen en dat hij het kan verkopen voor 30.000 à 32.000 euro per kilo. Hij vraagt echter maar 28.000 euro per kilo, zodat hij de drugs al verkocht heeft voor het is aangekomen. De prijs die het UNODC meldt voor Nederland lijkt vergeleken met prijzen die in de verschillende opsporingsonderzoeken worden genoemd dus wat aan de hoge kant.

Groothandelsprijs in UK

Afgaande op gegevens uit het World Drug Report van de UNODC zijn de groothandelsprijzen voor cocaïne in het Verenigd Koninkrijk de laatste jaren ongeveer een factor 1,5 hoger dan die in Nederland. In 2009 kostte een kilo cocaïne ongeveer 76.963 Amerikaanse Dollar, terwijl volgens datzelfde rapport

in Nederland de groothandelsprijs toen op 46,693 Amerikaanse dollar per kilo lag.⁸

Detailhandelsprijs in Nederland

Volgens het Trimbosinstituut ligt de gemiddelde detailhandelsprijs voor cocaïne in Nederland al jaren vrij stabiel rond de 50 euro per gram. In de Randstad lijkt de prijs wat hoger te liggen dan daarbuiten. De gebruikers die hun cocaïne bij het Trimbos Instituut in 2010 aanboden ter analyse hadden per gram prijzen betaald die varieerden tussen de 30 en de 75 euro per gram, met een gemiddelde van 47 euro.⁹

2.3.2 Organisatie handel

In de meerderheid van de bestudeerde opsporingsonderzoeken waarbij sprake was van invoer van cocaïne is niet duidelijk geworden wie de feitelijke eigenaar was tijdens en na het transport. In sommige onderzoeken komt naar voren dat drugsleveranciers in de bronlanden ofwel eigenaar blijven van de smokkelwaar totdat het in Europa is, ofwel dat ze pas na aankomst in Europa betaald worden (of beide). Dit blijkt uit het feit dat de leveranciers er in deze onderzoeken belang bij hebben dat de partij goed aankomt; de organisatoren van het transport die in Nederland in beeld zijn moeten bij inbeslagname verantwoording afleggen aan de leverancier. In veel andere onderzoeken lijken de transporteurs, investeerders of organisatoren aan Nederlandse zijde echter volledige zeggenschap te hebben over hun partij.

Het Criminaliteitsbeeld Cocaïne van 2007 maakt melding van de mogelijkheid tot het 'meelopen' van partijen. Dit houdt in dat degene die een transport verzorgt anderen de mogelijkheid biedt om een aantal kilo's smokkelwaar toe te voegen aan het transport. Hier kan bijvoorbeeld een deel van de verkoopwaarde voor worden afgestaan.¹⁰ In verschillende onderzoeken hebben Surinaamse cocaïnehandelaren het over het 'zetten' van partijen op een transport.

⁸ De Nederlandse groothandelsprijzen die zijn opgenomen in het World Drug Report zijn gebaseerd op slechts een gering aantal meldingen uit opsporingsonderzoeken, waarbij de context niet bekend is. Groothandelsprijzen genoemd door UNODC zijn niet gecorrigeerd voor zuiverheid van de cocaïne. UNODC, 2011, p. 115

⁹ Trimbos, 2011, pp. 83

¹⁰ KLPD, 2007, pp. 77-78

Voorbeeld 1 Partijen 'zetten'

In de zaak 2007G kocht de initiatiefnemer van een smokkelpoging een zeilboot. Hij ging op zoek naar leveranciers en naar afnemers. Door problemen met de boot haakten zowel leveranciers als afnemers af en dreigde men de aankoopsom van de boot niet terug te kunnen verdienen. De leveranciers waren Colombianen, die telkens als het transport werd uitgesteld doordat er iets misging met de boot gerust moesten worden gesteld. De aanvankelijke leverancier haakte uiteindelijk af. Oorspronkelijk zou 1.000 kilo worden afgenomen, uiteindelijk is men gaan varen met vermoedelijk niet meer dan twee sporttassen vol, die uiteindelijk bij controle op zee overboord werden gegooid. Een Surinamer met een belwinkel in Rotterdam stond centraal in het bijeen brengen van afnemers ofwel 'zetters' van enkele (tientallen) kilo's drugs. Een deel van de partij zou worden afgenomen door Britse cocaïnehandelaren.

Voorbeeld 2 Partijen 'zetten'

Een meer geavanceerde vorm van smokkelwaar 'zetten' is te zien in een wat oude zaak (2005) van de DNR. De wederom Surinaamse verdachten hebben een uitgebreide dekmantelorganisatie bestaande uit onder meer fruit-handelsbedrijven in Suriname en Nederland. Handelssladingen met tropische vruchten uit Zuid-Amerika worden meerdere keren gebruikt als deklading voor cocaïne-transporten. Volgens de CIE kunnen derden tegen betaling gebruik maken van de dekmantelbedrijven van de verdachten om eigen partijen in te smokkelen.

Voorbeeld 3 Partijen 'zetten'

Een Surinaamse criminele groep uit wederom een al wat ouder opsporings-onderzoek (2003) van de DNR blijkt in de meer actuele zaak 2010A nog altijd actief te zijn. Het oude onderzoeksdossier biedt mooi zicht op de organisatie van een partij cocaïne die van Suriname naar Porto wordt verscheept. Organisator A regelt bij de invloedrijke Surinamer B financiering voor de logistiek (boot, afhandelaars, etc.) van dit transport. Vervolgens zijn er drie verschillende Surinaamse partijen die investeren in het transport van 300 kilo, waaronder een groep mensen rond persoon B. Uit taps blijkt echter dat 'een van de investeerders niet weet dat er nog andere investeerders zijn en dat de smokkelpartij dus groter is dan hun eigen aandeel. Deze investeerder heeft 115 kilo 'gezet'. De twee andere investeerders weten wel van elkaars aandeel. Als de partij in beslag wordt genomen is de 'onwetende investeerder' erg kwaad vanwege het feit dat er zich meer drugs op de boot bevonden dan alleen die van hem.

2.3.3 Operationele reikwijdte

De verdachte criminele groepen uit de bestudeerde onderzoeken lijken zich in grote meerderheid tot de invoer van grote partijen cocaïne naar Europa te beperken. Mogelijk is dit beeld wat vertekend, omdat het in kaart brengen van de invoer van grote partijen vaak de hoofddoelstelling was van de opsporingsonderzoeken. In een klein aantal gevallen is er zicht ontstaan op de afhandeling van de grote partijen drugs na de invoer. In al deze gevallen werden de partijen in hun geheel of in een aantal grote hoeveelheden doorverkocht aan misdaad-ondernemers in Nederland of uit andere Europese landen. Als bestemming komen drie regio's naar voren: het Verenigd Koninkrijk, Midden-Europa en Italië. Midden-Europa, in het bijzonder Polen en Roemenië, en Italië zijn behalve eindbestemming in sommige gevallen ook doorvoerlanden voor cocaïne-transporten richting Nederland. Het Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen & Verslaving (IVO) heeft in 2005 een onderzoek gepubliceerd naar cocaïnehandel in Nederland waarvoor onder meer 24 cocaïnehandelaren en importeurs zijn geïnterviewd. Op basis van deze gesprekken ontstaat het beeld dat grootschalige import bijna zonder uitzondering bestemd is voor landen elders in Europa.¹¹

In een drietal onderzoeken importeerden criminele groepen naast partijen van tientallen of honderden kilo's ook kleinere partijen, bijvoorbeeld via de bagage van vliegtuigpassagiers of met behulp van bolletjesslikkers. Een van deze groepen was zowel wat betreft de invoer als wat betreft de handel op verschillende niveaus actief. Er werden partijen van honderden kilo's doorverkocht, maar ook werden partijen van een kilo doorverkocht aan lokale tussenhandelaren in Nederland.

De operationele reikwijdte wat betreft de soorten criminele activiteiten waaraan de criminele groepen uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken zich schuldig maken varieert. Ongeveer de helft van de 39 onderzochte groepen houdt zich uitsluitend bezig met cocaïnehandel, of van hen zijn althans alleen deze activiteiten in beeld gekomen bij justitie. In elf onderzoeken dreven de verdachten ook handel in andere soorten verdovende middelen. Meestal ging dit om synthetische drugs, soms ook om hennep en in een zaak was er een combinatie met heroïnehandel. In drie onderzoeken maakten verdachten zich naast cocaïnehandel ook schuldig aan afpersing.

¹¹ Gruter, P. en D. van de Mheen, 2005, pp. 109-110

2.4 Transport

2.4.1 Moeizame trajecten versus professionele organisaties

In zijn algemeenheid doemt uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken het beeld op dat het sterk varieert per dadergroep hoe soepel een cocaïnesmokkel-lijn verloopt. In meerdere onderzoeken komt naar voren dat de smokkel van cocaïne richting Europa vaak een moeizaam traject is, om verschillende redenen. Er worden boten gekocht die niet deugen, er vindt een regimewisseling plaats in doorvoerlanden, of het blijkt onmogelijk om een moment te vinden waarop werkroosters van omgekechte douane of haventoezichthouders of catering-personeel op elkaar zijn afgestemd. Ook berichten over inbeslagnames op bepaalde routes kunnen smokkelaars ertoe nopen hun smokkel poging uit- of af te stellen. Voltooiing van een voorgenomen transport kan zo maanden tot jaren duren.

Maar er is verschil in professionaliteit: enkele dadergroepen weten met regelmaat, soms maandelijks hoeveelheden van honderden kilo's cocaïne naar Europa te halen. Een voorbeeld hiervan is de groep uit het onderzoek 2011A. Binnen een half jaar tijd zijn van deze groep vijf transporten in beeld gekomen waarmee in totaal meer dan 700 kilo cocaïne was gemoeid. En dat zijn alleen nog maar de transporten die waargenomen zijn door de opsporing. Een deel is onderschept en in beslag genomen, bij een klein deel is dit niet gelukt. De transporten liepen via verschillende routes en met verschillende dekladingen, maar rode draad was dat er in Antwerpen en Rotterdam teams van haven-medewerkers beschikbaar waren voor het uithalen van de cocaïne. Een ander voorbeeld van een professionele organisatie die op ieder moment van het opsporingsonderzoek verschillende smokkeltrajecten had lopen, vinden we in onderzoek 2010A. Hier is de differentiatie van smokkelwijzen nog groter.

2.4.2 Transportmethoden

De methoden en vervoersmiddelen die gebruikt worden voor cocaïnesmokkel zijn niet erg veranderd ten opzichte van eerdere publicaties van de DNR. De DNR prioriteert de opsporing van import van grote hoeveelheden cocaïne. Grote partijen worden veelal per schip vervoerd. In sommige gevallen worden er vissersboten of pleziervaartuigen aangeschaft voor de transporten. Maar vaak ook wordt er gebruik gemaakt van containervervoer per vrachtschip. Daarbij wordt de cocaïne in sommige gevallen verstopt onder, in of tussen een deklading, bijvoorbeeld bananen, vis of machines. Een andere methode wordt wel de *rip off* methode genoemd, waarbij de cocaïne eenvoudig in sporttassen

wordt gestopt en vervolgens op het laatste moment toegevoegd aan een container met goederen. Het voordeel van deze methode is dat de cocaïne relatief eenvoudig van het schip kan worden 'afgelopen' door bijvoorbeeld corrupte havenmedewerkers of scheepspersoneel. Opvallend is dat de methode waarbij cocaïne vermengd wordt met, of verwerkt wordt in een andere stof, zoals beschreven in paragraaf 2.2.2, in de opsporingsonderzoeken zelden naar voren komt. Gezien het aantal cocaïnewaterrijen en dumpingen van chemicaliën die in Nederland ontdekt worden, lijkt het erop dat deze smokkelmethode doorgaans succesvol verloopt.

In een klein aantal van de onderzochte opsporingsonderzoeken staat het smokkelen van cocaïne via de lucht centraal. Hierbij gaat het doorgaans om kleinere partijen die via passagiersvliegtuigen wordt gesmokkeld, bijvoorbeeld in de bagage, in loze ruimtes van vliegtuigen of in cateringwagens. Bij de bestudeerde onderzoeken waarbij cocaïne via lijnvluchten werd gesmokkeld konden de smokkelaars zonder uitzondering rekenen op ondersteuning van luchtvaartmedewerkers. Zo werden medewerkers van vliegtuigcaterers ingezet, medewerkers uit de bagagekelder van Schiphol en vliegtuigmonteurs. Deze vormen van smokkel vergen doorgaans een goede tijdsplanning, waarbij de diensten van corrupt personeel op de luchthaven van vertrek zijn afgestemd op die op de luchthaven van bestemming. Een enkele dadergroep combineert deze veelal kleinschaliger vorm van smokkel met het binnenhalen van grote partijen via de zee. Twee opsporingsonderzoeken bieden zicht op voorbereidingen voor cocaïnesmokkel in grote partijen via de privévluchtvaart.

2.4.3 Transportroutes

Zuid-Amerika

Voor het World Drug Report heeft het UNODC onderzocht welke Zuid-Amerikaanse landen veel naar voren komen als transitland van cocaïne die in Europa in beslag is genomen. Het aantal gesmokkelde kilo's cocaïne in ogenschouw genomen is Venezuela voor Europa met afstand het meest genoteerde transitland; ongeveer 41% van het volume aan cocaïne dat Europa bereikt is via Venezuela gesmokkeld. Daarnaast is ook Ecuador steeds meer van belang als transitland voor grote volumes cocaïne. Gaat men uit van het aantal partijen cocaïne dat in Europa in beslag is genomen, dus los van het volume, dan komen Brazilië, Argentinië en Suriname daarnaast prominent in beeld.¹²

¹² UNODC, 2011, p. 109

UNODC signaleert in Europa meer differentiatie van smokkelroutes en een groter aantal landen dat daarbij betrokken is.

De bestudeerde opsporingsonderzoeken bevestigen het belang van de door het UNODC genoemde landen voor de cocaïnesmokkel naar of gerelateerd aan Nederland. Daarnaast komen Curaçao, Aruba, Sint-Maarten en de Dominicaanse Republiek naar voren als tussenstations voor smokkel via de lucht. En opvallend is dat meerdere (etnisch) Nederlandse misdaadondernemers activiteiten ontplooiën in landen als Venezuela en Brazilië, maar ook in bronland Peru. Ten slotte lijkt in de opsporingsonderzoeken Panama een rol van belang te spelen als vertrekhaven voor cocaïne-transporten richting Nederland.

Afrika

In de vorige CBA is veel aandacht besteed aan de smokkelroute via West-Afrika naar Europa. Het belang van deze route voor de smokkel richting Nederland wordt bevestigd door de bevindingen van de DNR van de afgelopen jaren, waarbij naast West-Afrika ook andere Afrikaanse landen in beeld komen, waaronder Zuid-Afrika, Kenia en Mauritanië. In West-Afrika was de doorvoer aanvankelijk in handen van Zuid-Amerikaanse en Europese misdaadorganisaties. Op basis van inbeslagnames in Zuid-Amerika en West-Afrika kan volgens de Flexibel Inzetbare Liaison Officer (FILO) voor Sub-Sahara Afrika gesteld worden dat vanaf 2009 sprake is van een sterke toename van multi-100 kg. partijen cocaïne die door West-Afrikaanse criminele netwerken vanuit Zuid-Amerika per container naar West-Afrika worden gezonden. Hoewel niet of slecht zichtbaar, zijn zij waarschijnlijk ook zelf verantwoordelijk voor de verdere doorvoer naar Europa. Binnen Europa beschikken zij over een eigen distributienetwerk. Met uitzondering van de productie hebben zij daarmee de hele logistieke keten in handen.

Verschillende grote smokkelorganisaties beschikken over goede mogelijkheden om in Afrika te opereren (zie ook onder 'opslag'). De FILO wijst in een gesprek op de dominante rol van Nigerianen in de cocaïnehandel binnen West-Afrika en de smokkel naar Afrika toe.¹³ Hij bevestigt daarnaast het beeld dat er grote namen uit de Nederlandse cocaïnewereld actief zijn in West-Afrika, in het bijzonder vanuit Gambia en Ghana. De doorvoer van cocaïne beperkt zich niet meer tot West-Afrika, maar is feitelijk een probleem van alle Afrikaanse staten

¹³ Dit is gezien het feit dat Nigerianen meer dan de helft van de bevolking in West-Afrika vormt niet significant.

langs de Atlantische kust alsmede van Mozambique en Kenia langs de Indische Oceaan. Wat opvalt is de multiculturele samenstelling van misdaadorganisaties die hierbij betrokken zijn: Zuid-Amerikaanse, West-Europese en West-Afrikaanse subculturen zijn evident. Echter, er is ook betrokkenheid vastgesteld van misdaadorganisaties uit Zuidoost-Europa, Midden-Oosten, Pakistan, China en Australië (zoals onderzoek 2010B).

Europa

Op grond van de omvang van inbeslagnames in Europa noemt het UNDOC Spanje en Portugal als belangrijk *point of entry* voor cocaïne in Europa. De belangrijkste ontwikkeling die het UNODC noemt voor wat betreft Europa is echter dat in de traditionele *main ports* (Spanje/Portugal en Nederland/België) steeds minder cocaïne in beslag wordt genomen, terwijl er in landen die verder oostwaarts grenzen aan de Middellandse Zee of de Zwarte Zee steeds meer grote partijen in beslag worden genomen.¹⁴ In de Nederlandse opsporingsonderzoeken komen de haven van Rotterdam en de haven van Antwerpen verreweg het meest vaak naar voren als invoerhavens. De haven van Antwerpen lijkt daarbij voor Nederlandse criminelen een minstens zo belangrijke rol te vervullen als Rotterdam.

2.5 Opslag

Het ligt in de rede dat groothandelaren van cocaïne geen belang hebben bij het opslaan van grote partijen in Europa of Nederland. Het opslaan of voorhanden hebben van cocaïne brengt immers risico's met zich mee: de recherche kan je in verband brengen met de drugs, de drugs worden in beslag genomen of geript door concurrerende criminelen. De groothandelaar zal vermoedelijk zijn partij zo spoedig mogelijk willen verkopen en afleveren, nadat hij het in handen heeft gekregen.

Of deze hypothese klopt is op grond van het voor deze CBA bestudeerde materiaal niet vast te stellen. In voorgaande CBA's over cocaïne is niet veel geschreven over de opslag. In het Criminaliteitsbeeld 2005 worden verhuurders van opslagplaatsen wel genoemd in een opsomming van soorten faciliteerders die bij cocaïnehandel betrokken zijn.¹⁵ Er worden geen concrete voorbeelden

¹⁴ UNODC, 2011, p. 112

¹⁵ KLPD, 2007, p. 95

genoemd van de soort verhuurders en de locaties van opslagplaatsen die in onderzoeken een rol speelden. Wel wordt elders in het rapport gesteld dat in het geval van doorvoer partijen na aankomst in Europa 'in de regel' vervoerd worden naar een tijdelijke opslagplaats, 'waarbij het de bedoeling is de cocaïne tijdelijk 'koud te stellen'. Als er na enige tijd niets gebeurt met de opgeslagen partij, dan heeft de politie kennelijk geen belangstelling en kan het verder getransporteerd worden.¹⁶ Deze gang van zaken is echter in geen van de voor deze CBA bestudeerde opsporingsonderzoeken aangetroffen. In het algemeen bieden de cocaïne-zaken weinig zicht op de opslag van cocaïne in Nederland. Als een partij cocaïne in beeld is, gaan rechteerteams vaak snel over tot inbeslagname en dit gebeurt veelal kort na aankomst van het drugstransport. De DNR richt zich in de opsporing met name op de invoer van grote partijen en de douane (Harc-teams) die verantwoordelijk is voor het grootste deel van de inbeslagnames, heeft vanuit de aard van haar werkzaamheden meer zicht op de drugs vlak nadat zij Nederland is binnengekomen. Bestudering van regionale opsporingsonderzoeken kan mogelijk meer inzicht opleveren in opslagplaatsen.

Niettemin zijn in enkele bestudeerde zaken partijen cocaïne aangetroffen tijdens de huiszoeken in huizen van verdachten of in opslagruimtes in de nabijheid van deze huizen.

Blijkens de opsporingsonderzoeken zijn er ook opslagplaatsen in het buitenland die beheerd worden door Nederlanders, of waar Nederlandse cocaïnesmokkelaars goed toegang toe hebben. De bestudeerde zaken bieden zicht op grote opslaglocaties Afrika, Brazilië, Ecuador en Roemenie.

2.6 Witwassen

Versillende opsporingsonderzoeken bieden zicht op de manier waarop cocaïnehandelaren hun criminele verdiensten witwassen. Aangezien de CBA Witwassen die eveneens in 2012 door de DNR wordt opgeleverd voor een belangrijk deel gebaseerd is op witwaszaken die gerelateerd zijn aan cocaïnehandel, wordt hier volstaan met een korte opsomming van witwasmethoden en branches waarin wordt geïnvesteerd.

Ten eerste valt op dat er bij grootschalig opererende cocaïneondernemers grote verschillen zijn waar te nemen in de mate van professionaliteit van het

¹⁶ Ibidem, p. 92

witwassen. In vijf of zes zaken werd het witwassen uitbesteed aan professionele malafide faciliteerders die via ingenieuze bedrijfsstructuren geld investeerden in vastgoed en legale bedrijven. In veel andere zaken gaat het bij witwassen met name om het terugsluizen van het criminele geld naar landen als Colombia of Suriname en daarbij spelen vaak minder professionele dienstverleners een rol. Zo wordt gebruik gemaakt van *underground banking*, waarbij gelden in veel gevallen via Dubai worden gesluisd. Maar ook gaan er grote bedragen in contanten naar Colombia via koeriers die het in grote coupures in koffers meenemen op het vliegtuig. Wat investeringen in Nederland betreft lijken vooral vastgoed en de horecabranche in trek te zijn. Alle pogingen tot witwassen ten spijt, komt het in de bestudeerde opsporingsonderzoeken regelmatig voor dat er bij verdachten grote bedragen contant geld worden aangetroffen tijdens huiszoekingen.

3

Omvang

3.1 Consumptie

Cocaïne wordt in een steeds groter deel van de wereld gebruikt als stimulerend middel. Het komt in ruwweg twee vormen voor: in de vorm van een poeder dat gesnoven wordt, ook wel de zoutvorm van cocaïne of cocaïne hydrochloride genoemd en in verschillende varianten van cocaïnebase, waarvan de bekendste in straattaal *crack* heet. In Europa geeft men de voorkeur aan het gebruik van cocaïne in poedervorm. Alleen het Verenigd Koninkrijk kent daarnaast een omvangrijk aantal crackgebruikers. In Nederland is het aantal crackgebruikers niet bekend, maar de indruk bestaat dat dit een kleine minderheid is van het totale aantal cocaïnegebruikers. Crackgebruik lijkt zich te beperken tot het grootstedelijke harddrugmilieu waar gebruikers het veelal combineren met het gebruik van opiaten.¹⁷

In 2009 telde het Trimbosinstituut in Nederland 55.000 actuele gebruikers van cocaïne. In zijn jaarbericht geeft het instituut daarbij aan dat probleemgebruikers van cocaïne in gebruikersonderzoeken ondervertegenwoordigd zijn. Het percentage actuele cocaïnegebruikers onder de Nederlandse beroepsbevolking laat sinds 1997 een lichte, niet-significante stijging zien.¹⁸ Daarnaast lijkt het Trimbosinstituut de cocaïneprevalentie onder de Nederlanders te meten, en niet de omvang van het gebruik van cocaïne in Nederland. Toeristen die in Nederland cocaïne gebruiken blijven daarom vermoedelijk grotendeels buiten de cijfers.

Is de prevalentie van het cocaïnegebruik in Nederland redelijk stabiel, de cocaïnemarkt in Europa is het afgelopen decennium sterk gegroeid; volgens de UNODC is het aantal cocaïnegebruikers in Europa tussen 1998 en 2006 verdubbeld. De afgelopen jaren lijkt deze groei zich te hebben gestabiliseerd. In 2009 waren er in Europa naar schatting van de UNODC tussen de 4,3 en 4,75 miljoen cocaïnegebruikers, van wie het merendeel, ongeveer 4,1 miljoen afkomstig uit Centraal- en West-Europa. De grootste Europese markt was het Verenigd Koninkrijk, gevolgd door Spanje, Italië, Duitsland en Frankrijk. Deze landen nemen samen 80% van het Europese cocaïnegebruik voor hun rekening.

¹⁷ Trimbos, Nationale Drug Monitor Jaarbericht 2009, pp. 70-71

¹⁸ Trimbos, Nationale Drug Monitor Jaarbericht 2009, p. 64

De cocaïnemarkt in de Verenigde Staten is in dezelfde periode gekrompen, terwijl wereldwijd de spreiding van het cocaïnegebruik groter wordt.¹⁹

Afgaande op een gemiddeld gebruik van 30,3 gram cocaïne per gebruiker per jaar in Centraal- en West-Europa en een aantal van 4,1 miljoen gebruikers, komt de UNODC voor deze regio op een totale consumptie van 123 ton cocaïne per jaar.²⁰ Trekken we deze rekensom door naar Nederland, waarbij we er gemakshalve van uitgaan dat de 55.000 Nederlandse actuele cocaïnegebruikers eveneens gemiddeld 30,3 gram pure cocaïne per jaar gebruiken, dan heeft Nederland voor zijn binnenlandse markt dus 1.667 kilo versneden cocaïne nodig op jaarbasis. Bij een versnijdingsratio van 1:1 zou dan een import van 833 kilo onversneden cocaïne voorzien in de binnenlandse behoefte.

3.2 Productie

3.2.1 Cocablad

De omvang van de productie van cocablad is mondiaal gezien de laatste jaren sterk afgenomen. Cocaplantages bevinden zich voor het overgrote deel in Colombia, Peru en Bolivia. Het Illicit Crop Monitoring Programme (ICMP) van de Verenigde Naties monitort de omvang van de cultivatie van cocabladeren in deze drie landen door middel van hun "Integrated Illicit Crop Monitoring System" (SIMCI). De meest recente SIMCI-gegevens gaan voor wat betreft Colombia en Peru over 2010 en voor wat betreft Bolivia over 2009 en zijn opgenomen in het World Drug Report van het UNODC. Het UNODC signaleert op mondiaal niveau een afname van de productie van cocablad. In 2009 daalde de productie van cocablad met 16% ten opzichte van het jaar ervoor en in 2010 daalde het met nogmaals 6%. In totaal werd in 2009 op 68.025 hectare grond cocabladeren gecultiveerd. Daarmee is de cultivatie met 58% afgenomen ten opzichte van het jaar 2000.

Qua landbouwgrond was in 2009 Colombia het grootste producerende land, maar doordat er in Colombia meer cocabladeren worden vernietigd, is Peru de grootste producent van cocabladeren geworden. In Colombia nam de totale productie af, terwijl deze in zowel Peru als Bolivia steeg. De toename in Peru kan

¹⁹ UNODC, 2010, p. 83 en UNODC 2011, pp. 85-93

²⁰ Hoewel dit uit het UNODC-rapport niet duidelijk wordt, lijkt men te zijn uitgegaan van het gebruik van versneden cocaïne. UNODC, 2011, p. 120.

mogelijk worden toegeschreven aan de activiteiten van de guerrillabeweging Lichtend Pad; die wat hun betrokkenheid bij cocaïneproductie betreft met de Colombiaanse FARC wordt vergeleken. In Bolivia heeft de overheid een verbod op de vernietiging van cocabladeren ingevoerd en zijn de productietechnieken verbeterd, vermoedelijk dankzij de import van Colombiaanse kennis over het productieproces.²¹

3.2.2 Cocaïne

Hoeveel cocaïne er jaarlijks uit het beschikbare cocablad geproduceerd wordt is moeilijk in te schatten. Dit komt omdat er onvoldoende kennis beschikbaar is over de efficiëntie waarmee cocaïne laboratoria werken. Tot voor kort ging het UNODC ervan uit dat Colombiaanse laboratoria meer cocaïne uit dezelfde hoeveelheden bladeren kunnen produceren dan Peruaanse en Bolivaarse. In het meest recente World Drug Report komt de UNODC hierop terug, maar door de onzekerheden op dit vlak rekent men met bepaalde marges, zie tabel 2.

Tabel 2

Potentiële mondiale cocaïneproductie		
	Ondergrens schatting productie in tonnen (1 ton is 1.000 kilogram)	Bovengrens schatting productie in tonnen (1 ton is 1.000 kilogram)
2009	842	1.111
2010	786	1.054

Bron: UNODC, 2011

Het UNODC vermoedt, mede op grond van de grote hoeveelheid cocaïne die jaarlijks in beslag wordt genomen, dat de mondiale productie hoger zou kunnen liggen dan op grond van de huidige berekening wordt geschat. Daarom neemt de UNODC de hoge schatting als uitgangspunt, dus een mondiale productie van 1.054 ton cocaïne in 2010.²² Daarbij is de omvang van de Peruaanse cocaïneproductie vermoedelijk vergelijkbaar met, zo niet groter dan, de Colombiaanse.

²¹ UNODC, 2011, p. 103.

²² UNODC, 2011, p. 101.

3.3 Smokkel naar Europa

Naar schatting van de UNODC wordt er in Europa jaarlijks tussen de 101 en de 144 ton pure cocaïne geconsumeerd. Vermenigvuldigd met de prijs, benadert de Europese cocaïnemarkt daarmee die van de Verenigde Staten. Na aftrek van wat er in 2008 wereldwijd aan cocaïne in beslag werd genomen met als eindbestemming Europa, onder meer vrijwel alle cocaïne die in West-Afrika werd onderschept, schat de UNODC dat er in dat jaar zo'n 212 ton cocaïne uit Zuid-Amerika moet zijn vertrokken op weg naar Europa.²³

Qua inbeslagnames van cocaïne is de trend wereldwijd dat deze meer en meer in de nabijheid van de bronlanden plaatsvinden. Het aantal Europese inbeslagnames is in de periode 1998 – 2006 steeds sterk gestegen. In het hoogtijjaar 2006 werd er in Europa 121 ton cocaïne in beslag genomen. Na 2006 is een sterke daling van het aantal inbeslagnames te zien, tot 57 ton in 2009. De vraag vertoont daarbij nog een lichte stijging, terwijl de prijzen stabiel bleven. De daling in inbeslagnames wijst dus niet direct op een daling van de omvang van de transporten. De stijgende Europese consumptie en de stabiele prijs, samen met de afnemende omvang van inbeslagnames duiden erop dat smokkelaars meer succesvol zijn geworden in het ontwijken van onderscheppingen (UNODC 2011). Een andere verklaring voor de afname van Europese inbeslagnames kan worden gezocht in de toename van onderscheppingen in Zuid-Amerika, van partijen die bestemd waren voor de Europese markt.

Bijna de helft van de Europese inbeslagnames vindt plaats in Spanje. Andere landen waar veel in beslag wordt genomen zijn in volgorde van belangrijkheid (qua volume): Nederland²⁴, Frankrijk, België, Italië, het Verenigd Koninkrijk en Portugal. Wel is er meer en meer een spreiding te zien binnen Europa en worden er in toenemende mate partijen in beslag genomen in het oosten van Europa, zoals Rusland, Turkije, Polen, Griekenland, Oekraïne en Roemenië.²⁵

Van de hoeveelheden inbeslaggenomen partijen en kilo's cocaïne in Nederland is helaas geen betrouwbaar overzicht te geven. Tot 2009 werden inbeslagnames van de politie geregistreerd door het Nationaal Netwerk Drugsexpertise (NND) van het KLPD. In de periode 2006-2008 lag het aantal inbeslaggenomen kilo's cocaïne in Nederland jaarlijks rond de 10.000. Recentere cijfers van inbeslag-

²³ UNODC, 2010, p. 86.

²⁴ Bij gebrek aan gegevens uit 2009, is hierbij uitgegaan van de Nederlandse inbeslagnames van 2008: 6.757 kilo, zoals gerapporteerd aan het UNODC.

²⁵ UNODC, 2011, pp. 112-113

names in Nederland kunnen vanwege organisatorische ontwikkelingen bij de Nederlandse opsporingsdiensten niet worden gegenereerd. Een verzoek aan de Engelse *Serious and Organised Crime Agency* (Soca) om aan te geven welk deel van de Engelse cocaïnevoorraad zij denken dat via Nederland komt, is helaas tot op heden nog niet beantwoord. Engeland is vermoedelijk de belangrijkste eindbestemming voor cocaïne die via Nederland wordt gesmokkeld.

Van de omvang van cocaïnesmokkel naar of via Nederland, of door Nederlanders, geven de opsporingsonderzoeken naar dadergroepen die op grote schaal actief zijn vermoedelijk het beste beeld. Daarom is in de 38 voor deze CBA bestudeerde opsporingsdossiers gekeken naar de hoeveelheden cocaïne waar de verdachten binnen deze onderzoeken bij betrokken zijn geweest. In 31 van deze opsporingsonderzoeken is zicht geweest op partijen cocaïne die gesmokkeld zijn, waarvan men de smokkel voorbereidde en die al dan niet in beslag zijn genomen. Daarbij is ook gekeken naar inbeslagnames in het buitenland van partijen die gelieerd waren aan Nederlandse opsporingsonderzoeken. Tabel 3 geeft de resultaten van dit onderzoek weer.

²⁶ Verschillende partijen cocaïne uit één opsporingsonderzoek die onder dezelfde categorie vallen zijn bij elkaar opgeteld. In beslaggenomen partijen die met grote waarschijnlijkheid kunnen worden toegerekend aan de verdachten in één van de bestudeerde opsporingsonderzoeken, maar waarvan dit niet bewezen kon worden, zijn wel meegeteld. Trajecten waarbij wel cocaïnehandel in beeld was maar niet in te schatten viel om wat voor hoeveelheden het ging zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel 3

Indicatie hoeveelheid cocaïne, gesmokkeld, of gepoogd te smokkelen in periode 2005-2011 door verdachten uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken, in afgeronde kilo's ²⁶					
Codenaam onderzoek	In beslag genomen in Nederland	In beslag genomen in buitenland	Vermoedelijk gesmokkeld, niet in beslag genomen	Voorbereiding smokkel	Totaal
2007A		3.000			3.000
2007B	5		30		35
2007C	121				121
2007D		2.860			2.860
2007E		642	70		712
2007F			27		27
2007G	99	67	8	50	224
2008A	37				37
2008B	23				23
2008C	1.653				1.653
2008D	173	480			653
2008E		2.960	5.979		8.939
2008F	68		102		170
2009A		5.233	1.118	Grote partij	6.351
2009B		900	3.500		4.400
2009C				1.100	1.100
2009D		198			198
2010A	411	183	2.530		3.124
2010B		316			316
2010C		209	200		409
2010D	112	50		2.500	2.662
2010E	250		250		500
2010F	1.017	772			1.789
2010G	555				555
2010H	4.200				4.200
2011A	379	275	80		734
2011B	130		270		400
2011C		1.200			1.200
2011D		1.200			1.200
2011E	145				145
2011F	9		1.428		1.437
Totaal	9.387	20.545	15.592	3.650	49.174

De tabel laat zien dat de verdachten uit Nederlandse cocaïneonderzoeken in de periode 2005-2011 betrokken zijn geweest bij de smokkel van minimaal 49.174 kilo cocaïne. Een kleine 30.000 kilo daarvan werd in Nederland of in het buitenland in beslag genomen. Meer dan 15.000 kilo werd succesvol gesmokkeld en kwam in veel gevallen pas achteraf in beeld van het opsporingsteam, bijvoorbeeld door informatie uit inbeslaggenomen computers of financiële administratie van verdachten.

Het aantal van 49.174 over de periode 2005-2011 is een minimum, omdat alleen partijen zijn meegerekend die worden genoemd in de opsporingsdossiers of projectvoorstellen behorende bij de bestudeerde onderzoeken. Niet alle opsporingsteams zullen het anno 2010 of 2011 relevant hebben gevonden om gesmokkelde partijen uit 2006 of 2007 te noemen in hun actuele dossier. Daarom moeten de cijfers uit tabel 3 gelezen worden als absolute ondergrens van de hoeveelheid cocaïne waar de onderzochte criminele groepen bij betrokken waren.

In sommige gevallen is de smokkel van partijen cocaïne voorkomen door het ingrijpen van opsporingsdiensten. Zo is in enkele zaken overgegaan tot aanhouding van verdachten die in verregaand stadium van planning waren van een te smokkelen partij cocaïne. In dergelijke gevallen kan het soms strafrechtelijk gezien efficiënter zijn om in plaats van te wachten op een voltooid delict, vroegtijdig in te grijpen en de verdachten te vervolgen wegens voorbereidingshandelingen. Dit gebeurde bijvoorbeeld in het onderzoek 2010D met een gepland transport van 2.500 kilo die via Spanje naar België gesmokkeld moest worden. In onderzoek 2007G werden tijdens de controle van een jacht twee sporttassen met cocaïne overboord gegooid.

Het merendeel van de in het buitenland inbeslaggenomen cocaïne was bestemd om verder gesmokkeld te worden naar Nederland. Waarmee niet is gezegd dat Nederland de eindbestemming was. Een tiental partijen met een totale omvang van 1.446 kilo werd in België in beslag genomen en een groot deel van de partijen die in andere landen in beslag werden genomen was bestemd voor België of Nederland. De in België inbeslaggenomen cocaïne was in vrijwel alle gevallen bestemd om per wegvervoer naar Nederland te gaan.

De omvang van de eigen Nederlandse gebruikersmarkt is in paragraaf 3.1 geschat op 833 kilo cocaïne per jaar, hetgeen een ondergrens is omdat gebruikende toeristen en probleemgebruikers ondervertegenwoordigd zijn. Dit cijfer, afgezet tegen Nederlandse inbeslagnames van rond de 10.000 kilo per jaar en de bijna 50.000 kilo cocaïne die over een periode van zes jaar op het conto van slechts 31 criminele groepen kan worden geschreven, laat zien dat Nederland in belangrijke mate een doorvoerland is.

4

Betrokkenen

In dit hoofdstuk wordt eerst een algemeen beeld geschetst van de etnische achtergronden van verdachten uit de 39 bestudeerde opsporingsonderzoeken. Vervolgens wordt in 4.2 ingezoomd op een selectie van tien opsporingsonderzoeken die het meest belangrijk zijn in de zin dat de verdachten de grootste hoeveelheden cocaïne smokkelden, of poogden te smokkelen, met toevoeging van enkele zaken waarin verdachten een dominante rol innemen binnen het criminele milieu rondom de cocaïnehandel.

Op grond van de hoeveelheid cocaïne die de bestudeerde groepen hebben gesmokkeld, of gepoogd te smokkelen, zoals getoond in tabel 2 uit paragraaf 2.3, wordt in paragraaf 4.2 een selectie van de meest grootschalig opererende cocaïnenetwerk wat uitgebreider besproken. Bij deze selectie is uitgegaan van de groepen die meer dan 1.000 kilo cocaïne hebben gesmokkeld, of die deze intentie hadden. Twee onderzoeken vielen af, omdat duidelijk is dat deze groepen inmiddels niet meer actief zijn. Eén onderzoek is aan de selectie toegevoegd, omdat in zeer korte tijd zicht was op een groot aantal verschillende kleinere cocaïne transporten. Vervolgens zijn twee onderzoeken nader bekeken, omdat de hoofdverdachten een dominante positie lijken in te nemen ten opzichte van andere cocaïnehandelaren, zonder dat zij zelf actief grote hoeveelheden betrokken zijn. Twee onderzoeken zijn vanwege operationele belangen niet in detail belicht. Deze zijn buiten de selectie gehouden, maar bevindingen uit deze onderzoeken worden wel in algemene termen besproken verderop in het hoofdstuk.

4.1 Algemeen beeld

Het beeld van achtergronden van personen die zich in Nederland met cocaïnehandel en –smokkel bezighouden wijkt niet sterk af van wat in voorgaande CBA's is gepresenteerd. Het gaat veelal om etnisch heterogene netwerken, met verdachten die in verschillende landen wonen. In relatie tot Nederland zijn in het verleden Nederlanders, Surinamers en Antillianen genoemd als veelvoorkomende etniciteiten en in Europees verband leken Colombianen de import te domineren.²⁷ In de 39 voor deze CBA bestudeerde

²⁷ Verg. KLPD 2004, p. 89, KLPD 2007, pp. 63-65

onderzoeken domineren opnieuw personen met een Nederlandse etnische achtergrond. Dit doen zij zowel getalsmatig als qua rol die zij spelen in de bestudeerde criminele netwerken. In 17 van de 39 opsporingsonderzoeken speelden Nederlanders een leidende rol en in de meeste van de andere onderzoeken een ondergeschikte. Op de tweede plaats komen de Surinamers; verdachten met een Surinaamse etnische achtergrond zijn in 11 opsporingsonderzoeken de hoofdverdachten en in nog eens 3 spelen zij een ondergeschikte rol. In 6 opsporingsonderzoeken waren de criminele netwerken overwegend Colombiaans van aard, of werden de criminele netwerken geleid door een Colombiaan; in 4 andere onderzoeken figureren Colombianen alleen als leveranciers van cocaïne in opsporingsonderzoeken naar verder overwegend Nederlandse of Surinaamse netwerken. In verschillende onderzoeken komt overigens wel naar voren dat aan Colombiaanse leveranciers verantwoording moet worden afgelegd als er iets misgaat met een partij cocaïne, bijvoorbeeld wanneer deze in beslag wordt genomen. Dit kan betekenen dat de Colombianen nog steeds eigenaar zijn van (een deel van) de cocaïne nadat het in Europa aankomt. Het kan echter ook betekenen dat Colombianen de risico's dragen totdat de partij in handen van hun afnemer is aanbeland. De bestudeerde opsporingsonderzoeken geven geen uitsluitsel over welk scenario van toepassing is.

Naast verdachten met een Nederlandse, Surinaamse of Colombiaanse etnische achtergrond, komt een grote variëteit aan nationaliteiten naar voren, waaronder Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse, Belgische, Britse, Israëliëse, Nigeriaanse, Ghanaese, Mexicaanse en Italiaanse. In de laatste CBA Cocaïne werden activiteiten van Afrikaanse misdaadgroepen uitgelicht.²⁸ Geen van de in deze onderzoeksperiode afgesloten cocaïneonderzoeken betrof een samenwerkingsverband dat hoofdzakelijk afkomstig was uit Afrika. West-Afrika en Zuid-Afrika spelen wel een nadrukkelijke rol als doorvoergebied, maar met betrekking tot de invoer in Nederland zijn de actoren in West-Afrika Nederlanders, Surinamers en Antillianen.

4.2 Belangrijkste cocaïnenetwerken

2008C Een criminele organisatie rondom een Colombiaanse man die al vanaf de vroege jaren negentig betrokken was bij cocaïnesmokkel naar Europa. Nederland diende daarbij als uitvalsbasis, hoewel de partijen cocaïne vaak rechtstreeks van Colombia naar het land van bestemming gingen, bijvoorbeeld

²⁸ KLPD 2008, pp. 85-86

naar het Verenigd Koninkrijk of naar Spanje. De hoofdverdachte vestigde zich lange tijd in Nederland en een deel van zijn naaste familie is hier nog altijd gevestigd. Zelf opereert hij al enige tijd vanuit Ecuador, waar hij zich nog altijd bezighoudt met het organiseren van partijen cocaïne voor de Europese markt. De hoofdverdachte beschikt over een crimineel netwerk waar Nederlanders, Britten en Colombianen deel van uitmaken. Hij is het afgelopen decennium met veel verschillende inbeslaggenomen partijen cocaïne in verband gebracht, variërend van enkele honderden tot enkele duizenden kilo's, maar zelden kon zijn betrokkenheid worden bewezen. Enkele Nederlanders uit het criminele netwerk houden zich ook met de smokkel van andere verdovende middelen, in ieder geval cannabis, bezig.

2008E Nederlandse hoofdverdachte die al jaren in verschillende cocaïne-zaken naar voren komt. Is behalve bij cocaïne-handel ook betrokken bij illegale wapen-handel. Het naaste criminele netwerk van deze persoon bestaat hoofdzakelijk uit Nederlanders, waarvan een deel tot zijn naaste familiekring behoort. Daarnaast organiseert hij de smokkel van grote partijen cocaïne voor, of in samenwerking met Joegoslavische, Engelse en Italiaanse misdaadondernemers. Er zijn indicaties dat de hoofdverdachte binnen Nederlandse criminele kringen in behoorlijk aanzien staat. Desondanks verkeert hij met regelmaat in liquiditeitsproblemen.

2009A Hoofdverdachte van het netwerk dat in dit opsporingsonderzoek centraal stond was een Arubaanse man, woonachtig in Nederland. Hij organiseerde transporten tussen Zuid-Amerika en Afrika. De afhandeling van de partijen in Afrika werd gedaan door de rechterhand van de hoofdverdachte, eveneens een Nederlandse Antilliaan. Verder bestond de kern van het criminele netwerk uit de Colombiaanse leverancier van de cocaïne en een op de Antillen verblijvende Nederlandse man die op professionele wijze het witwassen van de criminele verdiensten van de andere drie voor zijn rekening nam. In Afrika werden de drugs verkocht aan Nigerianen die vervolgens zelf voor de smokkel naar Europa zorgden. Een deel van het Nigeriaanse netwerk was in Nederland gevestigd. De twee Antillianen en de Colombiaan waren al meerdere keren in aanraking geweest met justitie vanwege de smokkel van cocaïne - in het geval van de Colombiaan ging het om partijen van duizenden kilo's - en waren alle drie al langere tijd actief in West-Afrikaanse landen als Senegal en Ghana. Uit de onderzoeksinformatie wordt niet duidelijk wie de regie heeft en wie de eigenaar is van de cocaïne.

2009B Crimineel netwerk dat voor een deel bestaat uit Nederlandse *outlaw bikers*. Niet duidelijk wordt waar de winsten die met geslaagde drugtransporten worden geboekt naartoe gaan. De groep heeft goede contacten met

leveranciers in Colombia en Panama. Er zijn indicaties dat zich onder de leveranciers ook Libanezen bevinden. Via een in Spanje woonachtige Belgische crimineel wordt de vrije doorgang via de Antwerpse haven georganiseerd. De vriendin van één van de *outlaw bikers* beschikt over contacten in West-Afrika en gebruikt deze om drugstransporten via dit gebied te faciliteren.

2010A Dit onderzoek betreft een Creools-Surinaamse cocaïne-organisatie die opereert vanuit Nederland. De hoofdverdachte is in ieder geval actief sinds de jaren negentig, toen hij werd veroordeeld voor een groot drugstransport en een ontneming van miljoenen euro's. Sinds zijn vrijlating enkele jaren geleden lijkt de groep meerdere partijen van meer dan 1.000 kilo cocaïne naar Nederland te hebben gesmokkeld. De groep werkt voor het leveren van cocaïne in Zuid-Amerika voornamelijk samen met een Colombiaanse man – deze levert de cocaïne in bijna alle trajecten. Een aantal leden van de groep heeft een goede positie in de bovenwereld.

2010D Groep rondom een Creoolse Surinamer die in Nederland woont en een Nederlander die in Venezuela woont. Samen financieren en smokkelen zij partijen cocaïne. Daarbij maken zij gebruik van verschillende corrupte contacten en vooraanstaande Surinaamse criminelen aan wie in Nederland al sinds jaar en dag een belangrijke rol wordt toegedicht. De Surinaamse en Nederlandse hoofdverdachte organiseren de smokkel van grote en kleinere partijen, waarbij zij zelf investeren in een deel van de smokkelwaar en de rest van de partij door anderen laten financieren.

2011A Onderzoek naar criminele groep rondom twee half-Nederlandse broers. Eén van hen organiseert al bijna 20 jaar cocaïne-transporten. Onduidelijk is in hoeverre hij voor eigen rekening handelt: als er een partij onderschept wordt dan maakt de man gebruik van corrupte contacten die hem daar documentatie over kunnen aanleveren. De hoofdverdachte moet met deze documentatie rekenschap afleggen tegenover de leverancier van de partij drugs. Behalve bij drugshandel heeft één verdachte belangen in het freeridecircuit en wordt de groep in verband gebracht met verschillende liquidaties binnen het criminele milieu.

2011C Betreft een onderzoek naar een groep Colombiaanse personen die zich in Ecuador hebben gevestigd om van daaruit de Europese markt van cocaïne te voorzien. In Europa opereert de groep met name uit Spanje en Nederland. Eén Colombiaan verblijft hiervoor permanent in Nederland en soms krijgt hij bijstand van een tweede, bijvoorbeeld als er een partij moet worden

afgehandeld. In Ecuador is in het kader van het parallelonderzoek dat daar liep onder meer een hoge politiefunctionaris aangehouden.

2011D Twee Nederlandse Marokkanen doen zaken met een Colombiaan om cocaïne naar Nederland te transporteren. Over de omvang van de activiteiten van deze groep is niet veel bekend, maar de groep is in ieder geval verantwoordelijk voor een grote partij cocaïne die in Engeland werd geconfisqueerd. Voor de uitvoering van de smokkel maken de hoofdverdachten gebruik van een Nederlandse vader met zijn drie zonen en nog van een andere Nederlander, woonachtig in Venezuela, die bij wijze van ontspanning de jacht waar de drugs op moet worden geladen varend verplaatst binnen het Caraïbisch gebied. De vader en zijn zonen zijn betrokken bij een scheepswerf en hebben schulden bij de organisatoren van het transport.

2011F De organisatie houdt zich bezig met het witwassen en koerieren van grote hoeveelheden contant geld afkomstig uit cocaïnehandel. Uitvoerders zijn veelal Zuid-Amerikanen die de bankbiljetten via Europese luchthavens in geprepareerde koffers naar Zuid-Amerika smokkelen. Centraal staat een in Nederland wonende Nederlands-Colombiaanse familie, waarbij de Colombiaanse moeder een centrale, coördinerende rol vervult in het organiseren van de geldtransporten. Hoe het geld bij de witwassers kwam, en of de familie werkte voor één drugsorganisatie of voor meerdere is niet duidelijk geworden.

4.3 Onderlinge verhoudingen tussen cocaïneondernemers in Nederland

Uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken rijst het beeld van een criminele markt met een groot aantal zelfstandig opererende ondernemers. Sommige daarvan werken nu en dan met elkaar samen of zijn elkaars vaste handelspartners, andere opereren min of meer zelfstandig. Er is in deze criminele niche geen vaste top te ontwaren die invoer van of handel in cocaïne domineert en voor stabiele verhoudingen tussen de betrokkenen zorgt. Wel zijn er, het criminele milieu overziend dat wordt gevormd door alle verdachten en criminele groepen uit de bestudeerde zaken, twee groepen te onderscheiden die een strijd voeren met een of meer andere misdaadondernemers met als doel het verwerven of behouden van een dominante positie in deze criminele branche. Het lijkt er niet op dat deze twee groepen elkaar bestrijden.

De eerste groep lijkt het vooral te gaan om een dominante rol binnen het (etnisch) Nederlandse criminele milieu dat zich bezighoudt met grootschalige verdovende middelenhandel. Deze groep lijkt te streven naar een sleutelpositie binnen enkele grote criminele netwerken, bijvoorbeeld door het afpersen van andere Nederlandse misdaadondernemers. Ook hebben zich rondom deze groep verschillende geweldsincidenten voorgedaan met een machtsstreven als kennelijk motief. De tweede groep lijkt zich meer te richten op een dominante rol binnen het Surinaamse criminele circuit dat betrokken is bij cocaïnesmokkel. De markt voor invoer van cocaïne is qua mededinging echter zodanig open dat de strijd om een dominante positie van de betreffende twee groepen op lang niet alle spelers in het veld zijn weerslag heeft.

Los van de strijd om een dominante positie binnen het drugsmilieu, hebben criminelen op verschillende punten in de logistieke keten machtsposities verworven. Zo zijn er bijvoorbeeld in de havens van Antwerpen en Rotterdam en op Schiphol personen actief die telkens als faciliteerder of zelfs als een soort poortwachter een graantje meepikken van transporten door allerlei verschillende misdaadondernemers. Ook hier lijkt geen van de logistieke knooppunten gemonopoliseerd te zijn, maar zijn wel grote en kleine faciliteerders van elkaar te onderscheiden.

4.4 Geweld

De financiële opbrengsten en, als het misgaat, de verliezen, in de cocaïne-smokkel zijn groot. Het mislopen van een smokkeltraject betekent vaak een verlies van tonnen of zelfs miljoenen euro's. Het hoeft dus niet te verbazen dat verschillende van de bestudeerde opsporingsonderzoeken elementen van geweld bevatten. Dit geweld kan verschillende doelen dienen. In de bestudeerde zaken is geweld verbonden aan gepleegde ripdeals (diefstal van andermans criminele handelswaar) en aan het disciplineren van medewerkers of handelspartners in smokkeltrajecten. Daarnaast komt geweld voor als criminele 'nevenactiviteit'. Daarbij gaat het om groepen die zich behalve met drugshandel ook met afpersing van andere misdaadondernemers of van legale ondernemers bezighouden. Een groep lijkt, naast de eigen cocaïnehandel en het geweld dat wordt toegepast ter disciplineren van medewerkers en handelspartners, het uitvoeren van liquidaties voor anderen als zelfstandige criminele nevenactiviteit te hebben. Ten slotte is in een tweetal gevallen geweld ingezet als middel om opsporingsdiensten af te schrikken. Daarbij ging het om het bedreigen van een officier van justitie en in het andere geval om het beschieten van een arrestatieteam.

In zes opsporingsonderzoeken is daadwerkelijk geweld toegepast in de vorm van liquidaties of zware mishandeling; in veel andere zaken bleef het bij bedreigingen of werd de geweldpleging voorkomen door tijdig ingrijpen van het rechteam.

In één onderzoek zijn verschillende doodsbedreigingen de revue gepasseerd als reactie op ripdeals en vermeend bedrog. In een van deze trajecten komt een Colombiaan naar Nederland om een persoon die een grote partij cocaïne heeft achterovergedrukt te liquideren. De Colombiaan en zijn familie staan zelf in hun eigen land onder druk vanwege het verdwijnen van deze partij.

Uit een ander onderzoek dat zich richtte op corrupte medewerkers van de bagageafhandeling op Schiphol blijkt dat er grote druk op bagagemedewerkers wordt uitgeoefend om mee te doen met het organiseren van drugssmokkel. En als men eenmaal meedoet, dan kan men er niet zomaar mee stoppen. Een persoon die zijn criminele hand- en spandiensten wilde beëindigen werd onder grote druk gezet en bedreigd met mishandeling.

4.5 Afscherming

Vrijwel elke onderzochte misdaadonderneming schermde haar criminele activiteiten af door gebruik te maken van technieken die tot het basispakket van de Nederlandse misdaadondernemer mogen worden gerekend: het gebruik van verholde taal via telecommunicatie, codesystemen voor het doorgeven van cijfermatige data, zoals containernummers, aankomsttijden en telefoonnummers, het veelvuldig wisselen van telefoonnummer en telefoontoestel en het communiceren via de conceptenbox van emailaccounts en het zakendoen tijdens persoonlijke ontmoetingen, in plaats van over de telefoon.

Ter afscherming van criminele inkomsten worden bezittingen op naam van katvangers of familieleden gezet en in sommige gevallen verbinden misdaadondernemers zich aan legale bedrijven om zich de schijn van een legaal inkomen te verwerven. Zie voor verdere verhulling van criminele inkomsten de CBA Witwassen.

Meer ingrijpende afschermingstactieken zijn gebruikmaking van geweld en bedreiging, en van corrupte contacten om partijen goederen door te laten. Corrupte contacten in de havens van Antwerpen en Rotterdam en op Schiphol dienen overigens veelal een ander doel dan de afscherming van criminele activiteiten; ze zijn noodzakelijk voor de uitvoering van de smokkel of moeten

bij inbeslagname de bewijsstukken leveren omdat de smokkelaars anders verantwoordelijk worden gesteld.

In enkele gevallen vervullen juridische dienstverleners zoals advocaten een adviesrol bij het afschermen van criminele activiteiten, of bij het zodanig uitvoeren van criminele activiteiten dat het moeilijk te bewijzen valt. In één onderzoek vallen de rol van misdaadondernemer en advocaat zelfs helemaal samen: een van de hoofdverdachten is advocaat en gebruikt deze functie om zijn crimineel handelen af te schermen.

5

Gevolgen voor de samenleving

De gevolgen van de handel in cocaïne voor de Nederlandse samenleving worden onderzocht aan de hand van twee vragen:

- A. welke gevolgen zich hebben voorgedaan?
- B. wat is de ernst (reikwijdte, omvang) van deze gevolgen.

Van de 10 belangrijkste opsporingsonderzoeken is gekeken welke maatschappelijke gevolgen de criminele activiteiten van de betreffende verdachten hebben. Daarnaast wordt beredeneerd welke maatschappelijke gevolgen voortvloeien uit de omvang van de cocaïnemarkt en het daarbij behorende criminele circuit.

Gevolgen die zich hebben voorgedaan

Gezien de relatief lage prevalentie van cocaïnegebruik in Nederland en het feit dat de grote cocaïnehandelaren partijen drugs verhandelen of smokkelen die merendeels bestemd zijn voor het buitenland, moet men een groot deel van de schade die door hen veroorzaakt wordt zoeken in het buitenland. In het buitenland treden de meeste gezondheidseffecten op, omdat de drugs daar worden gebruikt. Maar bij schade in het buitenland moet ook gedacht worden aan landen die op de transportroutes voor cocaïne liggen. Onder deze landen bevinden zich verschillende *failed states*, staten die vanwege de drugssmokkel goeddeels onbestuurbaar zijn geworden, of die door drugscriminelen worden bestuurd. De bestudeerde opsporingsonderzoeken bieden zicht op meerdere smokkeltrajecten waarbij Nederlandse drugscriminelen gebruik maken van dergelijke *failed states*.

In Nederland treedt schade op doordat cocaïnegebruik wordt gefaciliteerd door drugssmokkelaars. Cocaïnegebruik kan tot ernstige en minder ernstige gezondheidsklachten leiden en heeft door de hoge kosten mogelijk verwervings-criminaliteit als neveneffect. Daarnaast ontstaat in Nederland schade door ondermijning van het financiële stelsel en oneerlijke concurrentie in sommige bedrijfstakken; er wordt crimineel geld witgewassen en er worden investeringen gedaan in de Nederlandse economie, bijvoorbeeld op de vastgoedmarkt en in de transportsector. Een in het oog springend maatschappelijk gevolg van het opereren op de criminele drugsmarkt is dat dit vaak gepaard gaat met het plegen van geweldsdelicten. Veel van de onderzochte cocaïne-criminelen bleken

wapens te bezitten en in verschillende onderzoeken is geweld toegepast of ermee bedreigd. Opvallend is dat er in tien opsporingsonderzoeken meerdere liquidaties hebben plaatsgevonden die direct gerelateerd waren aan de drugs-handel. Uit de opsporingsonderzoeken blijkt voorts dat verschillende criminele groepen corrupte contacten hebben op luchthavens en in de haven van Rotterdam. Al lijkt bij criminelen de laatste jaren een voorkeur ten ontstaan voor de haven van Antwerpen boven die van Rotterdam. De schade door het imago van Nederland als transitland voor drugs en de aantrekkingskracht van de Nederlandse samenleving op buitenlandse criminelen is in eerdere studies al beschreven.

Schade

Hieronder worden enkele vormen van schade genoemd die voortkomen uit de bestudeerde opsporingsonderzoeken en die afwijken van het hierboven omschreven 'normale' schadepatroon.

Opvallende schade in onderzoek 2008C is een groot aantal legale bedrijven in Nederland voor het witwassen van de verdiensten van de Colombiaanse hoofdpersoon. Een deel van zijn bezit bevindt zich vermoedelijk in Nederlandse bedrijven.

In de onderzoeken 2010A en 2010D is er sprake van een aanzienlijke criminele impact op de Nederlandse luchtvaartsector. Er is gebruik gemaakt van bergplaatsen in vliegtuigen, postzakken en in bagage. Daarbij werden personen ingezet die werkten op verschillende cruciale logistieke punten, zoals de bagageruimte van Schiphol, cateringbedrijven voor de burgerluchtvaart en onderhoudsmonteurs voor grote luchtvaartmaatschappijen. Ook waren er corrupte contacten op buitenlandse luchthavens, zodat smokkeltrajecten op de verschillende dienstroosters konden worden afgestemd. In één onderzoek zijn vermoedelijk stewardessen ingezet voor cocaïne-transporten. In onderzoek 2010D is een verkeersvliegtuig aangekocht om transporten van cocaïne naar een kleine luchthaven in België te vliegen.

In twee onderzoeken is er sprake van corrupte contacten in de havens van Rotterdam en Antwerpen. Personen die partijen van boten kunnen halen, hebben contacten met havencoördinatoren en mensen van de douane.

In het onderzoek 2011C wilden leden van het CSV grote partijen cocaïne het land uit smokkelen met een ontwikkelingsorganisatie als dekmantel.

Ernst (reikwijdte, omvang)

In hoofdstuk drie is aangegeven dat de verdachten uit 31 bestudeerde cocaïne-onderzoeken in de periode 2005-2011 betrokken zijn geweest bij de smokkel van minimaal 49.174 kilo cocaïne. En dat is slechts een indicatie van de omvang van de gesmokkelde cocaïne voor zover deze in beeld is gekomen van de opsporing. Geconcludeerd kan dus worden dat het hier om een omvangrijke criminele markt gaat, met bijzonder hoge criminele verdiensten voor de groothandelaren, maar ook voor de tussen- en detailhandelaren die de cocaïne vervolgens versnijden en doorverkopen. De aanzienlijke groei van de Europese cocaïnemarkt tussen 1998 en 2006 en de stabilisatie in de afgelopen jaren doet vermoeden dat ook de komende jaren enorme potentiële winsten zijn te genereren met de smokkel van en handel in cocaïne via Nederland.

6

Toekomstverwachtingen

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar *wat de verwachtingen zijn over de omvang, werkwijze, betrokkenen en maatschappelijke gevolgen van de cocaïnemarkt in de komende jaren.*

6.1 Omvang

De verwachting is dat het gebruik van cocaïne in de komende jaren in Europa niet zal afnemen. Gezien de geografische positie en de logistieke rol van Nederland in de internationale drugsmarkt, zullen grote partijen vermoedelijk ongewijzigd via Nederland lopen. De werkdruk op het aandachtsgebied cocaïne zal daardoor niet verminderen, evenmin als de verzoeken vanuit buitenlandse opsporingsdiensten.

6.2 Werkwijze

De verwachting is dat de meeste werkwijzen bij de smokkel van cocaïne ongewijzigd blijven. Elke fysieke ruimte die verplaatst wordt vanuit Zuid-Amerika naar Europa is in potentie bruikbaar: zeilboten, vrachtschepen, containers, vliegtuigen, lichamen zullen benut blijven. Smokkelaars zullen daarnaast zoveel mogelijk ondersteuning proberen te kopen op logistieke knooppunten als havens en luchthavens. De groei van de Afrikaanse economie levert vermoedelijk ook nieuwe smokkelkansen op. Doordat Afrikaanse havens meer goederen gaan verwerken en doordat transportroutes via Afrika (bv. naar en van Azië) in ontwikkeling zijn, ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor smokkel.

Wanneer de smokkel van cocaïne verder bemoeilijkt wordt, zouden sommige groepen mogelijk kunnen overgaan op het chemisch maskeren van cocaïne. De vraag is hoe groot die kans is. Op dit moment komt cocaïne op traditionele manieren in zeer grote hoeveelheden naar Europa toe. Wellicht loont een extra investering in het chemisch maskeren om die reden niet: bestaande methoden voldoen immers ook.

6.3 Betrokkenen

De verwachting is dat in de komende jaren het ondernemersklimaat op de cocaïnemarkt niet drastisch zal wijzigen. Nederlandse, Surinaamse, Antilliaanse en Zuid-Amerikaanse individuen zullen een grote rol blijven spelen bij de invoer en handel van grote partijen cocaïne. Daarnaast zullen Italianen, Britten en andere Europese nationaliteiten partijen in Nederland blijven afnemen of via Nederland smokkelen. Waarschijnlijk zullen andere groepen ook hun opwachting maken in het circuit of hun aanwezigheid bestendigen of uitbouwen. Dit laatste geldt vermoedelijk voor Marokkaanse en Turkse individuen, en mogelijk ook voor West-Afrikaanse en Mexicaanse individuen. Dit zal vermoedelijk niet per definitie leiden tot extra spanningen tussen misdaadondernemers: de markt is groot en er kan op velerlei wijze geld worden verdiend.

6.4 Maatschappelijke gevolgen

De verwachting is dat geweldsincidenten zoals liquidaties een onlosmakelijk deel blijven van de cocaïnemarkt, net als andere drugsmarkten. Hetzelfde geldt voor het corrumperen van personeel in overheidsdiensten of werkzaam in logistieke branches. Het misdaadgeld afkomstig van de handel in cocaïne zal deels zijn ingang blijven vinden in de Nederlandse economie, leiden tot oneerlijke concurrentie en ondermijning van bedrijfssectoren.

7

Conclusie

De cocaïne komt verstoep in diverse ruimtes (boten, containers, industriële machines, vliegtuigen, menselijke lichamen, etc) en dekladingen (vis, hout, bananen, etc) naar Nederland. Smokkeltrajecten kennen vaak enkele zwakke schakels; zoals een ondeugdelijke boot, een regimewisseling in een gunstig doorvoerland, de afstemming van roosters tussen omgekochte douaniers en (lucht)havenmedewerkers. Soms worden partijen van verschillende smokkelaars gecombineerd 'gezet' op een transportmiddel. De meest gebruikte Zuid-Amerikaanse landen zijn Colombia, Venezuela, Ecuador, Brazilië, Suriname en eilanden in het Caribisch gebied. Afrikaanse landen blijven belangrijk als doorvoer en opslaglocatie. In deze landen zijn Nederlandse en Surinaamse smokkelaars zelf actief. De havens van Antwerpen en Rotterdam fungeren als belangrijkste knooppunten.

Aangezien de Nederlandse gebruikersmarkt op jaarbasis met circa 833kg pure cocaïne kan worden voorzien, is het zeer aannemelijk dat verreweg het grootste deel van de invoer naar andere landen wordt doorgezet. Tot 2008 werd in Nederland jaarlijks ca. 10 ton cocaïne geconfisqueerd. Sindsdien is de omvang van de Nederlandse inbeslagnames niet duidelijk. De verwachting is echter dat deze hoeveelheid niet geslonken is, aangezien het gebruik is toegenomen. Uit een inventarisatie van de handelingen van groepen in 31 opsporingsonderzoeken die in de periode 2007-2011 zijn uitgevoerd, is er zicht gekomen op bijna 50 ton die van 2005-2011 naar Nederland is of moest worden gesmokkeld. Hiervan is 9,4 ton in Nederland geconfisqueerd, 20,5 ton in het buitenland onderschept en heeft 15,6 ton de markt bereikt (bij 3,6 ton ging het om voorbereidingen voor smokkel). Deze hoeveelheid is een absolute ondergrens voor de slechts 31 onderzoeken die in deze inventarisatie zijn meegenomen (jaarlijks worden in Nederland waarschijnlijk tientallen onderzoeken naar grootschalige drugssmokkel uitgevoerd). Het laat echter zien dat de markt een zeer grote omvang heeft.

Er is anno 2012 weinig zicht op het in Nederland eventueel terugwinnen uit andere materialen of het chemisch maskeren van cocaïne. Ook is er weinig bekend over eigendomsverhoudingen in handelspartijen en over de financiering van grote partijen.

De marktomgeving waarin de smokkel en handel van grote partijen cocaïne plaatsvindt, kent een groot aantal zelfstandig opererende ondernemers.

Sommige daarvan werken nu en dan met elkaar samen of zijn elkaars vaste handelspartners, andere opereren min of meer zelfstandig. Er is geen dominerende vaste top te ontwaren die voor stabiele verhoudingen tussen de betrokkenen zorgt. Wel zijn er twee *scenes* te onderscheiden waarbinnen gestreeft wordt naar een dominante positie in de drugsmarkt. Het lijkt er niet op dat deze twee groepen elkaar bestrijden.

De eerste groep lijkt het vooral te gaan om een dominante positie binnen het (etnisch) Nederlandse criminele milieu dat zich bezighoudt met grootschalige verdovende middelenhandel. Deze positie wordt afgedwongen bijvoorbeeld het afpersen van andere Nederlandse misdaadondernemers. Ook hebben zich rondom deze groep verschillende geweldsincidenten voorgedaan met een machtsstreven als kennelijk motief. De tweede groep lijkt zich meer te richten op een dominante rol binnen het Surinaamse criminele circuit dat betrokken is bij cocaïnesmokkel. De markt voor invoer van cocaïne is qua mededinging echter zodanig open dat de strijd om een dominante positie van de betreffende twee groepen op lang niet alle spelers in het veld zijn weerslag heeft. Zo zijn er vanuit Nederland naast Nederlandse en Surinaamse misdaadondernemers ook Turkse en Marokkaanse individuen actief. Nederland wordt daarnaast ook gebruikt door met name Britse en Italiaanse smokkelaars. Vanuit Zuid-Amerika en vanuit West-Afrika zijn er diverse nationaliteiten actief richting Nederland.

Los van de strijd om een dominante positie binnen het drugsmilieu, hebben criminelen op verschillende punten in de logistieke keten machtsposities verworven. Zo zijn er bijvoorbeeld in de havens van Antwerpen en Rotterdam en op Schiphol personen actief die telkens als faciliteerder of zelfs als een soort poortwachter een graantje meepikken van transporten door allerlei verschillende misdaadondernemers. Ook hier lijkt geen van de logistieke knooppunten gemonopoliseerd te zijn, maar zijn wel grote en kleine faciliteerders van elkaar te onderscheiden.

Geweld vormt een onlosmakelijk deel van de marktomgeving van smokkel en handel in grote partijen cocaïne. Het is een essentieel middel in de bedrijfsvoering van een illegale onderneming, zoals bij:

- de vergelding van gepleegde ripdeals
- het disciplineren van medewerkers of handelspartners
- offensieve afscherming (bedreigen of zelfs beschieten van overheidsambtenaren)

Daarnaast komt geweld voor als criminele 'nevenactiviteit'. Daarbij gaat het om groepen die zich behalve met drugshandel ook met afpersing van andere misdaadondernemers of van bijvoorbeeld antiquairs of vastgoedhandelaren bezighouden. Een groep lijkt zich toe te leggen op het uitvoeren van liquidaties voor anderen. Naast geweld zijn ook afscherming en corruptie onlosmakelijk verbonden met de drugsmarkt: het afschermen van geld, goederen en communicatie, en het verkrijgen van informatie- en beïnvloedingsposities in logistieke branches en overheidsinstanties. Des te beter een groep er in slaagt om dergelijke posities op te bouwen, des te succesvoller hun misdaadonderneming zal functioneren.

Literatuur

Decker, Scott H. and Margaret Townsend Chapman, 2008, Drug smugglers on drug smuggling: lessons from the inside, Philadelphia: Temple University Press
Trimbos Instituut, 2011, Nationale Drugmonitor, Jaarbericht 2010

Gruter, P. en D. Van de Mheen, 2005, Cocainehandel in Nederland – Impressies van deelnemers aan drugsdistributienetwerken, IVO, Rotterdam

KLPD/Dienst Ipol, 2008, Drugsinbeslagningen en drugsprijzen – Nederland 2007, IPOL nummer 23-2008

KLPD/DNR, 2004, Criminaliteitsbeeldanalyse Latijns Amerika 2003-2004

KLPD/DNR, 2008, Cocaine 2007 – Criminaliteitsbeeldanalyse

KLPD/DNR, 2008, Bestuurlijk dossier versnijdingsmiddelen (Intern rapport voor de ministeries van Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Financiën)

KLPD/DNR, 2011, Cokeboek – kennisdocument over het wassen van cocaine (Politie Intern)

Soca, 2010, Project Endorse Cocaine, geraadpleegd via www.soca.gov.uk/threats/drugs/forensic-intelligence, d.d. 10-12-2011

United Nations Office on Drugs and Crime, 2010, World Drug Report 2010

United Nations Office on Drugs and Crime, 2011, World Drug Report 2011

